

**VIETĒJO RAŽOTĀJU PRODUKCIJAS
ĪPATSVARA PALIELINĀŠANA PAŠVALDĪBAS
PUBLISKAJOS PĀRTIKAS PRODUKTU
IEPIRKUMOS:
SITUĀCIJAS ANALĪZE TUKUMA NOVADĀ**

2015. MARTS

SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"

Vietējo ražotāju produkcijas īpatsvara palielināšana pašvaldības publiskajos pārtikas produktu iepirkumos: situācijas analīze Tukuma novadā

Pētījuma autori:

Viola Korpa - Latvijas Lauksaimniecības universitātes pētniece, socioloģe

Linda Siliņa - LLKC ekonomikas konsultante

Guna Šulce - LLKC Lauku attīstības nodaļas projektu vadītāja

2015.gada marts

Saturs

Pētījumā lietotie termini	4
Ievads.....	6
1. Sociālekonomiskā efekta aprēķināšanas metodes.....	8
1.1. Multiplikatīvā efekta noteikšana	9
1.2. Ieguldījumu sociālās atdeves aprēķināšana	11
2. Pārtikas produktu iepirkumu veikšana Latvijā.....	13
3. Sociālekonomiskā efekta aprēķināšana.....	16
3.1. Multiplikatīvā efekta noteikšana	16
3.2. Ieguldījumu sociālās atdeves aprēķināšana	18
4. Sociālekonomiskās ietekmes noteikšana Tukuma novadā.....	19
4.1. Sociālekonomiskās situācijas raksturojums.....	19
4.2. Pārtikas produktu iepirkumu veikšana Tukuma novadā	23
4.3. Vietējo ražotāju iesaiste pārtikas iepirkumos	27
4.4. Ekonomisko ieguvumu analīze	35
Nobeigums.....	41
Izmantotā literatūra	42
Pielikumi	45

Pētījumā lietotie termini

Iepirkuma procedūra — procedūra, saskaņā ar kuru pasūtītājs atlasa piegādātājus un piešķir tiesības noslēgt publiskus būvdarbu, piegādes vai pakalpojumu līgumus.

Kandidāts — piegādātājs, kurš piedalās slēgtā konkursā, sarunu procedūrā vai konkursa dialogā līdz piedāvājuma iesniegšanai.

Līgumcena — kopējā samaksa par līguma izpildi, ietverot visus piemērojamus nodokļus, izņemot pievienotās vērtības nodokli.

a) ir nodibināta vai darbojas, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzības, kurām nav komerciāla vai rūpnieciska rakstura,

b) atrodas valsts vai pašvaldības iestādes, pašvaldības, citas atvasinātas publiskas personas vai tās institūcijas padotībā vai izšķirošā ietekmē vai šiem kritērijiem atbilstošas privāto tiesību juridiskās personas izšķirošā ietekmē (ši ietekme izpaužas kā balsstiesību vairākums pārraudzības vai izpildinstitūcijas locekļu ievēlēšanā vai vadības iecelšanā), vai arī šīs privāto tiesību juridiskās personas darbību vairāk par 50 procentiem finansē valsts, pašvaldība, cita atvasināta publiska persona, tās institūcija vai cita šiem kritērijiem atbilstoša privāto tiesību juridiskā persona;

Piegādātājs — fiziskā vai juridiskā persona, šādu personu apvienība jebkurā to kombinācijā, kas attiecīgi piedāvā tirgū veikt būvdarbus, piegādāt preces vai sniegt pakalpojumus.

Pretendents — piegādātājs, kurš ir iesniedzis piedāvājumu vai informatīvo piedāvājumu.

Zaļais publiskais iepirkums – sistemātiska vides (arī sociālu) nosacījumu integrēšana visās ar preču vai pakalpojumu iepirkumu saistītās darbībās, sākot no vajadzību noskaidrošanas, atbilstošu specifikāciju izstrādes un novērtējuma procedūrām, līdz pat sasniegto rezultātu monitoringam.

Daļa, lote - tāda daļa no preču sortimenta un/vai apjoma (piemēram, sulas, konservi, saldētā produkcija, gaļa un gaļas izstrādājumi), kam raksturīgas noteiktas (līdzīgas) uzglabāšanas (piemēram, temperatūras amplitūda) vai piegādes (piemēram, transporta veids – ar/bez saldējamām kamerām) īpatnības un ko var piedāvāt noteikts uzņēmēju loks (piemēram, dārzeņu audzētāji, piena ražotāji, utt.), vienlaikus nodrošinot konkurenci savā starpā.

Saīsinājumi

PIL – Publisko iepirkumu likums

ZPI – zaļais publiskais iepirkums

LLKC - Latvijas lauku konsultāciju un izglītības centrs

LM3 - Multiplikatīvā efekta vietējā mērogā noteikšanas rīks

SROI - Ieguldījumu sociālās atdeves aprēķināšanas modelis

SAN – Sociālās grāmatvedības pieeja

IKP – iekšzemes kopprodukts

IIN – iedzīvotāju ienākumu nodoklis

LVAEI – Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts

IUB – Iepirkumu uzraudzības birojs

CSP – Centrālā statistikas pārvalde

PII – pirmsskolas izglītības iestāde

SAC – sociālās aprūpes centrs

Ievads

Latvijā, aktualizējoties pašvaldību publisko pārtikas iepirkumu jautājumam, notiek diskusijas par maksimālu pašvaldības iestāžu nodrošināšanu ar vietējā teritorijā saražotu pārtikas produkciju. Lai gan LLKC veiktās pašvaldības iestāžu anketēšanas rezultāti liecina, ka atsevišķas pārtikas grupas piegādā vietējo teritoriju ražotāji, to līdzdalība pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos raksturojama kā salīdzinoši neliela.

Publisko iepirkumu mērķis ir nodrošināt iepirkumu procedūras atklātumu, piegādātāju brīvu konkurenci, kā arī valsts un pašvaldību līdzekļu efektīvu izmantošanu, maksimāli samazinot pasūtītāja risku.¹ Līdzšinējā prakse liecina, ka pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos izvērtējot piedāvājumus, galvenokārt, efektīvai līdzekļu izmantošanai, tiek pielietots zemākās cenas kritērijs. Turklāt vairumā gadījumu pasūtītāja ērtības labad iepirkuma priekšmets netiek sadalīts lotēs, kas izslēdz vietējo ražotāju iespēju piedalīties pašvaldības pārtikas iepirkumos.

Pēdējos gados pieaugoša aktualitāte ir jautājumam par saprātīga protekcionisma veicināšanu pārtikas tirgū,² ar to saprotot Latvijā ražotās pārtikas īpatsvara palielināšanu vietējā tirgū. Pašvaldību pārtikas iepirkumu kontekstā saprātīga protekcionisma veicināšana saistāma ar vietējiem ražotājiem draudzīgu nosacījumu iekļaušanu iepirkumu dokumentācijā. Diskusijas par vietējās pārtikas patriotisma nozīmi apstiprina plašu un perspektīvu ietekmi uz vietējo sabiedrību – veselību, vides un ekonomisko attīstību.³

Latvijā līdz šim nav veikti teorētiski un empīriski pētījumi par vietējo ražotāju produkcijas īpatsvara palielināšanu pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos un tās ietekmi uz vietējo ekonomiku un kopienas. Tāpēc, lai pamatotu aktīvāka sapātīgā protekcionisma attīstības nepieciešamību, pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos priekšroku dodot vietējiem ražotājiem, nepieciešams veikt pētījumu.

Pētījuma mērķis ir identificēt pašvaldību ieguvumus, ja pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos maksimāli tiek palielināta vietējā teritorijā ražotās produkcijas daļa.

Tas dos plašāku skatījumu uz efektīvu pašvaldības līdzekļu izmantošanu, izvērtējot pārtikas iepirkumu tiešās un netiešās sociālās un ekonomiskās ietekmes novada līmenī.

Lai sasniegtu pētījuma mērķi, izvirzīti divi pētījuma jautājumi:

¹ Publisko iepirkumu likums

² Lerhe R. (2013), Saprātīgs protekcionisms pārtikas tirgū: kā pasargāt vietējo ražotāju?

³ Šūmane S. (2011), Vietējās pārtikas patriotisms

1. Ar kādām metodēm ir iespējams noteikt pašvaldības publisko pārtikas iepirkumu ekonomisko, sociālo un vides ietekmi uz vietējo kopienu un tās ilgtspējīgu attīstību?
2. Kāds ir potenciālais ieguvums novadam un ar kādiem riskiem jāērēkinās, ja pašvaldības publiskajos pārtikas iepirkumos piegādā maksimāli daudz vietējo ražotāju produkciju?

Pētījuma galvenie uzdevumi:

1. Apzināt un apkopot teorētiski iespējamās sociālekonomiskā efekta aprēķināšanas metodes un veidus, kas izmantojami izvērtējot to, kāda ir ietekme uz vietējo ekonomiku un kopienu, ja vietējo ražotāju produkcijas īpatsvars tiek palielināts pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos;
2. Izstrādāt teorētiski pamatotu metodoloģisko ietvaru un atbilstošu metodiku, kas būtu praktiski pielietojama Latvijas novados;
3. Veikt izstrādātās metodoloģijas aprobāciju uz Tukuma novada piemēra bāzes.

Dažādu valstu pieredzes izpēte⁴ liecina, ka valsts un pašvaldību iestāžu iepirkumiem ir ļoti būtiska ietekme uz vietējo ekonomiku. Lielbritānijā veiktajos pētījumos⁵ atklāts, ka iepirkumu rezultātā, nauda, kas iztērēta, dodot priekšroku, vietējiem ražotājiem un pārstrādātājiem nes četrkārtu ieguvumu vietējai ekonomikai, nekā tas ir gadījumos, kad iepirkumu uzvarētāji nav vietējie ražotāji vai pārstrādātāji.

⁴ Pringle A., (2013), The Power of Purchasing: The Economic Impacts of Local Procurement

⁵ Procurement as an economic regeneration tool (2012)

1. Sociālekonomiskā efekta aprēķināšanas metodes

Iepazīstoties ar atbilstošās jomas literatūru⁶, var secināt, ka pētījumi par sociāli ekonomiskajiem ieguvumiem kontekstā ar pašvaldību publiskajiem pārtikas iepirkumiem Eiropā ir aktuāls un pieprasīts izpētes lauks tikai pēdējo gadu laikā. Arī dominējošās novērtēšanas metodes ir attīstījušās pēc 2000.gada. Pētnieku un praktiķu vidē atzinību ir guvušas un nostiprinājušās galvenokārt tādas metodes, kurās ir mēģināts veikt daudzdimensionālu un padziļinātu vairāku pakāpju analīzi. Sociāli ekonomiskās ietekmes jeb efekta noteikšana ir sarežģīts izpētes objekts. Iepriekš nepieciešams pieņemt, ka eksistē cēloņu un sekū saistība, respektīvi, jebkāda rīcība un procesi iedarbojas viens uz otru, rezultātā iniciējot izmaiņas.

Sociālekonomiskā efekta novērtējums⁷ ir vērsts uz tādas iedarbības noteikšanu, kas ietekmē kopienas sociālo un ekonomisko labklājību. Sociālekonomiskais efekts ir izsakāms gan kvantitatīvos, gan kvalitatīvos lielumos un kategorijās. Sociālekonomiskā efekta ietekme ne vienmēr ir precīzi aprēķināma matemātiskās izteiksmēs. Ietekme ir novērtējama arī kā pārmaiņas kopienas demogrāfiskajā struktūrā, nodarbinātības un ienākumu struktūrā un līmenī, publisko pakalpojumu pieejamībā, kopienas estētiskajās vērtībās, mazumtirdzniecības attīstībā, dzīves kvalitātes novērtējumā u.c.

Sociālekonomiskās ietekmes novērtēšana tiek definēta kā kāda noteikta fenomena iedarbības izpēte uz pārmaiņām, ko tas rada vai var radīt vietējā kopienā, ietekmējot kopienas iedzīvotāju dzīves tagad un nākotnē, kā arī atstājot ietekmi uz kopienas institucionālo struktūru un attīstību kopumā.

Ekonomiskā ietekme attiecas uz izdevumu, ietaupījumu, investīciju, aktīvu vērtības, regulējumu vai kopējās attīstības izmaiņām, ko var noteikt veicot pirms un pēc fakta (*ex ante*, *ex post*) situācijas novērtējumu. Jāņem vērā, ka vietējās pārtikas produkcijas noietam pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos ir gan tieša, gan netieša ekonomiskā ietekme.

Tiešā ekonomiskā ietekme ir nodokļu ieņēmumi, iekšzemes kopprodukta (IKP), maksājumu bilance, uzņēmējdarbības aktivitāte u.tml.

Netiešā jeb sekundārā ekonomiskā ietekme ir tā izdevumu aprīte vietējā ekonomikā, kas rodas kad izdevumi tautsaimniecības sektoru uzņēmumos tālāk tiek tērēti nepieciešamām precēm, pakalpojumiem, darbinieku algām. Netiešā ekonomiskā ietekme ir arī nepieciešamo izejmateriālu vai pakalpojumu iegādei novirzītā nauda, kas nonāk to uzņēmumu rīcībā, kas šos izejmateriālus pārdod, bet ienākumus tērē savu darbinieku algām, nodokļiem un savu preču vai pakalpojumu izejmateriālu iegādei. Ekonomiskās ietekmes mērīšana nozīmē identificēt naudas apriti konkrētajā

⁶ Pilnu izmantoto literatūras un avotu sarakstu skatīt šī pētījuma beigās

⁷ Mary M. Edwards, (2000), Community Guide to Development Impact Analysis. UW-Madison Program on Agricultural Technology Studies

teritorijā un parādīt saikni ar pārējiem attiecīgās teritorijas sektoriem, tādējādi identificējot uzņēmumu sasaistes apjomu.

Literatūrā publiskā iepirkuma sociālekonomiskā efekta novērtēšanas kontekstā tiek lietots jēdziens „ilgtspējīgs publiskais iepirkums” (*sustainable procurement*) ietverot trīs ilgtspējas pamatkomponentes⁸:

- **Iepirkuma ietekmes uz vidi novērtējums**, kura noteikšanā galvenokārt tiek mērīts oglekļa dioksīda emisiju līmenis.
- **Iepirkuma ekonomiskās ietekmes novērtējums**, kurā galvenokārt izmanto multiplikatīvā efekta vietējā mērogā noteikšanas rīku un ieguldījumu-atdeves modeli (*input-output model*).
- **Iepirkuma sociālās ietekmes novērtējumā** par piemērotākajām metodēm tiek atzīts Ieguldījumu sociālās atdeves aprēķināšanas modelis SROI un Sociālās grāmatvedības pieeja SAN (*social accounting*).

Šī pētījuma fokuss ir vērsts uz sociālās un ekonomiskās ietekmes novērtējumu, tomēr nenoliedzami arī „zaļajam publiskajam iepirkumam”⁹ ir būtiska loma šajos procesos. Līdz ar to no augstāk minētajām metodēm, turpmāk pētījumā tiks apskatītas divas: multiplikatīvā efekta vietējā mērogā noteikšanas rīks un ieguldījumu sociālās atdeves aprēķināšanas modelis.

1.1. Multiplikatīvā efekta noteikšana

Multiplikatīvā efekta vietējā mērogā noteikšanas rīks *LocalMultiplier 3 (LM3)*¹⁰ pēta naudas apriti konkrētā teritorijā. Ar šī rīka palīdzību tiek pētīta naudas plūsmu ietekme uz vietējo ekonomiku. Analīzē vērā tiek ņemts gan iedzīvotāju izvēļu kopums (kur un kā tērēt finanšu resursus), gan arī pašvaldības apsvērumi publisko iepirkumu kontekstā (iespējas izsludinātajos iepirkumos uzvarēt vietējiem ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem). LM3 metodes pamatā ir trīs soļi: ienākumu avota noteikšana, ienākumu tērēšanas veidu noteikšana, kā arī ienākumu ģeogrāfiskā pārdale, respektīvi, kur nauda tiek tērēta.¹¹

Naudas resursi, kas ieplūst vietējā ekonomikā, cirkulējot spēj radīt daudzveidīgu ietekmi un, jo lielāka naudas aprīte, jo lielāks multiplikatīvais efekts. Ar multiplikatīvā efekta noteikšanu var apstiprināt, ka naudai, kas iekļaujas ekonomikā, ir *pavairojoša* ietekme uz ekonomiku, ņemot vērā kā un kur iedzīvotāji tērē līdzekļus.

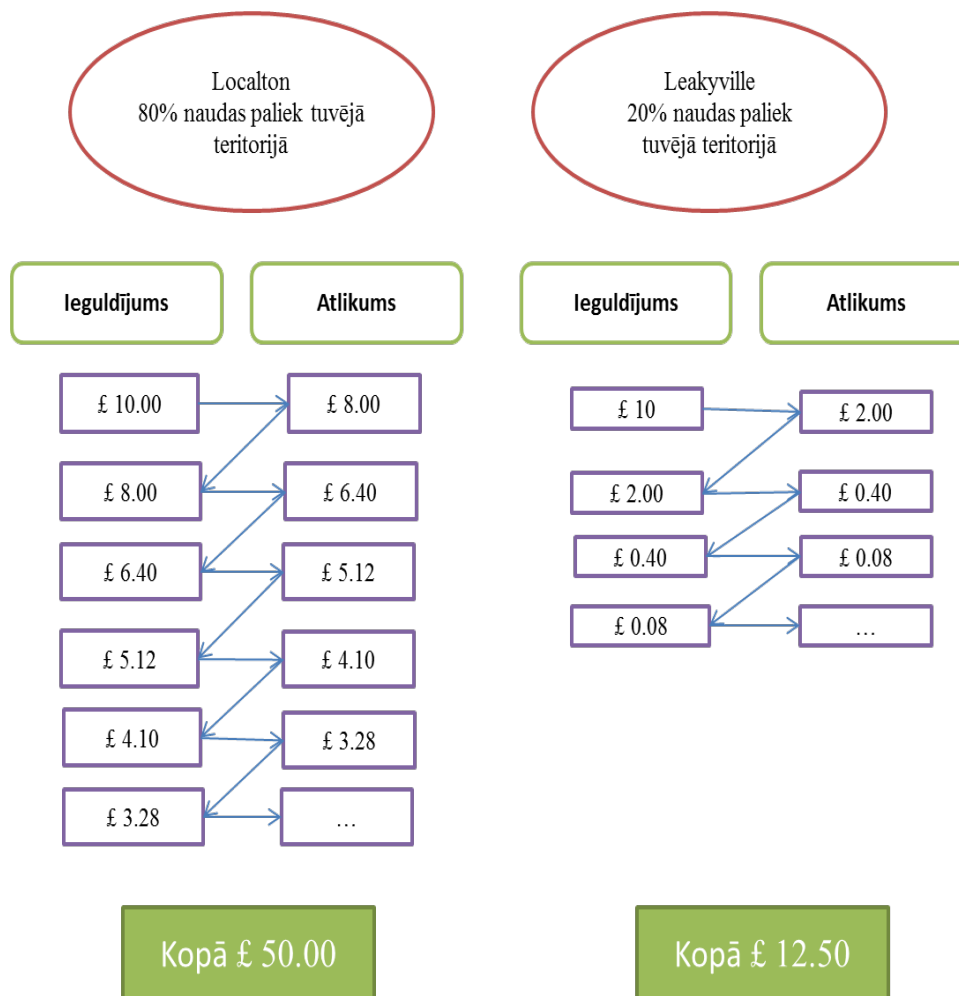
Vizualizējot multiplikatīvā efekta noteikšanas metodes idejisko būtību skaitliskās izteiksmēs, iespējams izprast ekonomiskā ieguvuma rašanās ceļu.

8 Wilkinson A, Kirkup B (2009), Measurement of Sustainable Procurement

9 Zaļais publiskais iepirkums un What is GPP?

10 LM3 Tool Online (2013)

11 New Economics Foundation (2013), Local Multiplier 3

1. attēls. Multiplikatīvā efekta vizualizācija¹²

Multiplikatīvā efekta noteikšanā izdalāmi pieci galvenie uzdevumi, kurus secīgi izpildot, iespējams noteikt ekonomisko ieguvumu no naudas aprites vietējā teritorijā:

- 1) nepieciešams noteikt vietējo teritoriju, tajā skaitā izvērtēt, kas tiek pieņemts par vietēju.
- 2) jāidentificē ienākuma avots – kādi konkrētie ienākumi vietējās teritorijas iedzīvotājiem tiks pētīti.
- 3) jāizpēta, kā ienākumi vietējā teritorijā tiek sadalīti – kādas ir konkrētās naudas plūsmas.
- 4) nepieciešams pētīt naudas apriti – noskaidrot, kā, kam un kurā teritorijā galvenokārt iedzīvotāji tērē savus ienākumus.
- 5) Pēdējā posmā veicama matemātiska ekonomiskā efekta noteikšana un analīze.

Lielbritānijā¹² 2008. gadā visas 25 Ziemeļ-austrumu vietējās pārvaldības veica multiplikatīvā efekta aprēķinus, lai noskaidrotu, kāda ir pašvaldību publisko

¹² Wilkinson A., Quantifying the Economic Value of Public Procurement in the North East - Full Report 2007

iepirkumu izdevumu ekonomiskā ietekme vietējās kopienās. Rezultāti pārsniedza cerēto. Līdzīgi, izmantojot šo metodi, fonds *The Prices Trust* parādīja, ka 1,9 milj. mārciņas ieguldītas 2006./2007.gadā radīja 4,1 milj. mārciņu ienākumus gadā Ziemeļu-austrumu reģionālajā ekonomikā caur grantu fondiem, attīstības balvām, piegādātāju izdevumiem un tēriņiem uz personāla algām.

Raksturojot potenciālos ieguvumus LM3 metodes izmantošanā, tiek norādīts, ka tas ir ātrs novērtēšanas rīks, kurā tiek identificētas galvenās naudas plūsmas, un kurš ar skaitļu palīdzību parāda kādas atsevišķas organizācijas vai publiskā iepirkuma rezultātu ietekmi. Tas arī sniedz norādes, kur organizācija var uzlabot savu ietekmi. Ar multiplikatīvā efekta noteikšanas metodi iespējams pierādīt fondēšanas vai organizāciju sadarbības vērtību vietējās ekonomikas atjaunošanās un attīstības kontekstā. LM3 kā metode ne tikai ļauj izprast ietekmi uz vietējo ekonomiku, bet arī parāda iespējas vietējās ekonomikas spēcīnāšanai.

Potenciālie ierobežojumi ir saistīti ar to, ka LM3 tikai konstatē ekonomisko ietekmi, bet nefokusējas uz sociālo un vides ietekmi. Taču tā ir konstatējama pētījuma gaitā. Nosakot multiplikatīvo efektu, tiek pētīta naudas aprīte un uzrādīti gūtie ienākumi, tomēr nav uzrādīti ietaupījumi. Ar multiplikatīvā efekta noteikšanu iespējams arī parādīt, kā iespējama stagnējošu teritoriju attīstība, tomēr multiplikatīvās ietekmes palielināšana teritorijās ar augstu labklājības līmeni, var veicināt ekonomikas pārkaršanu. Tāpat arī būtiski atzīmēt, ka šī metode uzskatāma par ļoti efektīvu, nosakot ekonomiskos ieguvumus konkrētai definētai teritorijai, tomēr tā nav pielietojama, lai izmērītu ietekmi uz pārējām teritorijām, kuras ir saistītas konkrēto naudas resursu apriti.

1.2. Ieguldījumu sociālās atdeves aprēķināšana

Ieguldījumu sociālās atdeves aprēķināšanas modelis jeb Sociālā atdeve no investīcijām - *Social Return on Investment (SROI)*¹³ pēta tādas kategorijas, kam tradicionālā izpratnē parasti nav tirgus vērtības, identificējot sociālās ietekmes veidus un formas, un ietekmes uz vidi iespaidu.

To izmanto, lai izmērītu un analizētu sociālo, vides un ekonomisko vērtību, ko rada iedzīvotāju aktivitātes vai arī tās aktivitātes, ko iedzīvotāji finansē vai pārrauga (*commissioning*). Sociālā atdeve no investīcijām¹⁴ ir pieeja, ko izmanto, lai mērītu un aprēķinātu vērtību tās plašākajā izpratnē. Mērot sociālo, vides un ekonomisko iznākumu un izmantojot to reprezentēšanai monetāras vērtības, pieeja parāda, kā izmaiņas tiek radītas. Līdz ar to SROI metode ir labs rīks, lai parādītu arī to, ar kādu rīcību iespējams mazināt nevienlīdzību un vides degradāciju, kā arī uzlabo labklājību.

13 The SROI Network UK

14 Vairāk informācijas par šīm programmām atrodama: SROI Network website un What does investment return?

Ieguldījumu sociālās atdeves apreķināšana var būt vai nu vērtējoša vai prognozējoša. Ar vērtējošo metodi tiek izvērtēti jau esošie reālie rezultāti. Savukārt, prognozējošā SROI metode paredz izvērtēt, kādu sociālo vērtību paredzamās aktivitātes varētu radīt nākotnē.

Sociālā atdeve no investīcijām veicama sešos posmos. Pirmajā posmā nosaka pētījuma robežas un identificē iesaistītās puses. Definējot iesaistītās puses, svarīgi uzskaitīt gan cilvēkus, gan organizācijas, ko konkrētu aktivitāšu rezultātā var skart gan pozitīvas, gan negatīvas pārmaiņas. Otrajā posmā sadarbībā ar iesaistītajām pusēm tiek izveidota ietekmju karte, kurā uzrāda attiecības starp ieguldījumiem un rezultātiem. Kartēšanai var izmantot jau gatavu paraugu.¹⁵ Trešajā posmā identificē rezultātus un piešķir tiem vērtību. Šajā posmā tiek vākti dati, lai parādītu, ka rezultāti ir sasniegti, kā arī notiek rezultātu novērtēšana. Vispirms jāizveido rezultātu indikatori. Indikatori parāda, kā izmaiņas notiek. SROI analīzē tiek mērīti rezultāti, ietekmju kartē būtu jānorāda viens vai vairāki indikatori katrai kartē norādītajai ietekmei, turklāt tādi, kas konstatē, vai pārmaiņas notikušas un cik lielā mērā. Ir lietderīgi piesaistīt iesaistītās puses, jo tieši tās nereti labāk prātīs definēt indikatorus un norādīs, kā viņi konstatē, ka pārmaiņas saistībā ar viņiem ir notikušas. Svarīgi sabalansēt subjektīvos un objektīvos indikatorus, kas savstarpēji viens otru papildina. Tāpat būtiski ne tikai ievākt jaunus datus, bet arī izmantot jau pieejamos. Šī posma noslēgumā katram ietekmes indikatoram nepieciešams piešķirt vērtību skaitliskā izpausmē. Jāņem vērā, ka vērtības galvenokārt būs subjektīvas.

Ceturtajā posmā notiek ietekmes konstatēšana. Tiek izvērtēts, kuras ietekmes ir radušās konkrētas rīcības rezultātā. Tie pārmaiņu aspekti, kas būtu notikuši jebkurā gadījumā vai arī būtu uzskatāmi par citu faktoru rezultātu, tiek izslēgti no izskatīšanas. Piektajā posmā notiek sociālās atdeves jeb SROI aprēķināšana, saskaitot visus ieguvumus un atskaitot zaudējumus. Rezultātus salīdzina ar ieguldījumiem. Pēdējais posms paredz rezultātu izziņošanu un izmantošanu. Šis posms ir būtisks, jo caur to tiek gūta atgriezeniskā saite no iesaistītajām pusēm.

Raksturotās pieejas sniedz vispārēju ietvaru tālākai izpētei, taču nedod konkrētus rādītājus vai precīzu mērāmo un identificējamo pozīciju spektru. Tas noskaidrojams tikai padziļinātā konkrētās vietējās ekonomikas ietekmes izziņošanas procesā. Lai arī šie metodoloģiskie ietvari tiek pielietoti publisko iepirkumu sociālās un ekonomiskās ietekmes novērtēšanā, nav izstrādāts vienots mērāmo kategoriju kopums, tas saistīts ar to, ka publisko iepirkumu principi un regulējums starp valstīm vai vietējām pašvaldībām var atšķirties. Tāpat arī vietējās teritorijas un kopienas sociālekonomiskā situācija un struktūra vienmēr būs atšķirīga. Tāpēc, adaptējot vienas kopienas, pašvaldības vai pat atsevišķas organizācijas vai uzņēmuma novērtējumu un izmantoto metodiku, rūpīgi jāizvērtē gadījumu līdzības. Būtiski ievērot, ka katram izpētes gadījumam nepieciešama situācijas apzināšana un metodikas adaptēšana, ņemot vērā teritorijas sociāli ekonomisko raksturojumu.

15 SROI Blank Impact Map (wide view)

2. Pārtikas produktu iepirkumu veikšana Latvijā

Latvijā iepirkumu procedūru nosaka Publisko iepirkumu likums, kura mērķis ir nodrošināt iepirkumu procedūras atklātumu, piegādātāju brīvu konkurenci, arī vienlīdzīgu un taisnīgu attieksmi pret tiem, kā arī valsts un pašvaldību līdzekļu efektīvu izmantošanu, maksimāli samazinot pasūtītāja risku¹⁶.

Iepirkumu procedūru var veikt dažādos veidos (atklāts vai slēgts konkurss, sarunu procedūra, konkursa dialogs, metu konkurss), tomēr pašvaldību publiskajiem pārtikas iepirkumiem Latvijā, lai arī tiek izsludināti atklāti konkursi, galvenokārt šīs procedūras netiek piemērotas. PIL 8.² pants nosaka, ja publisku piegādes līgumu vai pakalpojumu līgumu paredzamā līgumcena ir 4000 eiro vai lielāka, bet mazāka pa 42 000 eiro, pasūtītājs nepiemēro likumā regulētās iepirkuma procedūras, bet veic pēc šajā pantā aprakstītās kārtības. Kārtība paredz, ka iepirkuma veikšanai pasūtītājs izveido kompetentu iepirkuma komisiju vismaz trīs locekļu sastāvā, kas ir tiesīga pieaicināt arī ekspertus. Iepirkuma komisija nosaka gan prasības attiecībā uz pretendentiem, gan arī nosaka kritērijus piedāvājuma izvēlei.

Deklarācija par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību kā vienu no 2014.gadā veicamajiem uzdevumiem nosaka izstrādāt un ieviest „zaļā iepirkuma” principu valsts un pašvaldību publiskajos iepirkumos, sekmējot veselīgas pārtikas un vietējo materiālu īpatsvara pieaugumu.¹⁷ Savukārt, LR Zemkopības ministrijas Darbības stratēģija 2014.-2016.gadam kā vienu no prioritātēm šajā periodā nosaka atbalstīt nozaru ražošanas un pārstrādes attīstību produktiem ar augstāku pievienoto vērtību, kuriem ir noiets iekšējā un ārējās tirgos (t.sk. īstenojot vietējo pārtikas ražotāju kvalitātes shēmas un attīstot bioloģisko lauksaimniecību). Šajā kontekstā viens no svarīgākajiem vidēja termiņa uzdevumiem ir noteikts vietējo pārtikas produktu ražošanas un patēriņa veicināšana – sadarbībā ar LLKC, LVAEI un vietējām pašvaldībām – īstenojot pasākumus, lai palielinātu Latvijas pārtikas preču īpatsvaru publiskajos iepirkumos un patēriņā, turpinot realizēt lauksaimniecības produktu informatīvās un veicināšanas programmas, pilnveidojot pārtikas kvalitātes shēmas.¹⁸

Pēdējos gados arvien aktuālāks kļūst **„zaļā iepirkuma” princips**. Ar to saprot sistemātisku vides, tajā skaitā sociālu, nosacījumu integrēšanu visās ar preču un pakalpojumu iepirkumu saistītās darbībās. Tāpat zaļais publiskais iepirkums (ZPI) ir viens no vides politikas instrumentiem, ar kura palīdzību ir iespējams samazināt ietekmi uz vidi, veicināt sociālus uzlabojumus, kā arī panākt ietaupījumus budžetā.¹⁹ Tas sasaucas ar pētījuma mērķi: sociālekonomisko ieguvumu un iespējamo risku izzināšanu, ja pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos tiktu palielināta vietējo

16 Publisko iepirkumu likums

17 Deklarācija par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību (2014)

18 LR Zemkopības ministrijas Darbības stratēģija 2014.-2016.gadam (2014)

19 Zaļais iepirkums

ražotāju tirgus daļa, jo, atbilstoši ZPI pieejai, vietējās produkcijas piegādei vajadzētu būt gan videi draudzīgākai, gan sociāli, gan arī ekonomiski izdevīgākai.

Ieteikumi zaļā publiskā iepirkuma veicināšanai valsts un pašvaldību institūcijās norāda, ka izdarīt iepirkumu atbilstoši ZPI principiem nozīmē būt pārliecinātam, ka iepirktās preces vai pakalpojumi ir ar vismazāko iespējamo ietekmi uz vidi un pozitīvu sociālo iespaidu. Līdz ar to arī pārtikas produktu izvēlei ir liela nozīme gan ietekmes uz vidi samazināšanā, gan arī cilvēku veselības nodrošināšanā.²⁰

Pārtikas produktu un ēdināšanas pakalpojuma piegādei ZPI ieviešanai rekomendē iepirkumos:

- Iepirkt bioloģiskās lauksaimniecības produktus,
- Izvairīties no ģenētiski modificētiem organismiem/produktiem,
- Ierobežot gaļas un zivju īpatsvaru ēdienkartē,
- Dot priekšroku svaigiem, sezonāliem un vietējiem produktiem,
- Energoefektīvas un ūdens taupīšanas iespējām atbilstošas virtuves iekārtas,
- Iepirkt produktus lielākā iepakojumā vai arī tādā iepakojumā, kura lielākā daļa ir otrreizēji pārstrādājama,
- Neizmantot vienreiz lietojamus galda piederumus,
- Vākt atkritumus dalīti,
- Izmantot videi draudzīgus mazgāšanas līdzekļus.²¹

Daļu no norādītajiem ieteikumiem zaļā publiskā pārtikas iepirkuma veikšanai pastiprina arī citi plānošanas dokumenti un ieteikumi. Piemēram, MK noteikumu Nr.172 „Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem” 8. pants nosaka **augstas kvalitātes produktu piegādes**, norādot, ka prioritāri jāizvēlas pārtikas produkti, kuriem izvirzītās kvalitātes prasības atbilst normatīvajiem aktiem par nacionālo pārtikas kvalitātes shēmu (Zaļā karotīte) vai bioloģiskās lauksaimniecības shēmu.²² Savukārt, Zemkopības ministrijas un Iepirkumu uzraudzības biroja kopīgi izstrādātie *Ieteikumi pārtikas produktu un ēdināšanas pakalpojumu iepirkumu veicējiem* rekomendē šo punktu atsevišķi paredzēt iepirkuma dokumentos.²³

Lai vietējiem ražotājiem būtu iespēja piedalīties pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos, ārkārtīgi liela loma ir **preču dalījumam dalās**. Atbilstoši PIL, pasūtītājs nepieciešamo pārtikas preču klāstu ir tiesīgs sadalīt daļās, balstoties uz iepirkumā iekļautajiem produktu veidiem un/vai piegādes vietas. Pārtikas produktu piegādātāji

20 Ieteikumi zaļā publiskā iepirkuma veicināšanai valsts un pašvaldību institūcijās

21 Ieteikumi zaļā publiskā iepirkuma veicināšanai valsts un pašvaldību institūcijās

22 MK noteikumi Nr.172 „Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem”

23 Ieteikumi pārtikas produktu un ēdināšanas pakalpojumu iepirkumu veicējiem (2012)

var iesniegt savus piedāvājumus vienā vai vairākās iepirkuma daļās, kurās iekļautais produktu klāsts ir konkrētā pārtikas produktu ražotāja un/vai tirgotāja specializācija.²⁴

Iepirkumu uzraudzības birojs ir izstrādājis materiālu, kurā rekomendēts pārtikas produktu iepirkumu sadalīt daļās tā, lai uzņēmēji varētu iesniegt piedāvājumus katrā daļā atsevišķi, ņemot vērā noteiktu specializāciju. Rekomendācijās norādīts (skatīt 1. pielikumā), kā dažādas izcelsmes produktus iespējams sadalīt daļās pēc produkcijas veida, tomēr būtiski atcerēties, ka vietējo ražotāju konkurētspēju var palielināt arī atsevišķa sezonālo augļu un dārzeņu nodalīšana, kurus svaigā veidā nav iespējams uzglabāt. Ar Latvijas augļu un dārzeņu sezonālītātes tabulu var iepazīties 2. un 3. pielikumā. Izstrādājot pārtikas produkcijas iepirkumu tehniskās specifikācijas, tomēr ieteicams izvērtēt katras teritorijas ražotāju iespējas piegādāt augļus vai dārzeņus norādītajos mēnešos.

Piedāvājumu izvērtēšanā noteicošie ir **piedāvājuma izvēles kritēriji**. Publisko iepirkumu likuma 46.pantā norādīts, ka pasūtītājam jānosaka viens no diviem kritērijiem – saimnieciski visizdevīgākais piedāvājums vai piedāvājums ar viszemāko cenu. Likumā ir arī noteikts, ka primāri pasūtītājs piedāvājumu salīdzināšanai un novērtēšanai izvēlas saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu. Izvēloties saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu, pārtikas iepirkumos iespējams iegādāties augstākas kvalitātes produkciju, jo vērtēšana tiek veikta ne tikai pēc cenas kritērija, bet arī nosakot produktu kvalitātes kritērijus. IUB izstrādātās *Vadlīnijas saimnieciski visizdevīgākā piedāvājuma vērtēšanas kritēriju noteikšanai publiskajos iepirkumos* rekomendē pārtikas iepirkumos iekļaut arī kritērijus, kuros tiek izvērtēts paaugstinātas kvalitātes produktu daudzums, produktu kvalitātes līmenis, videi draudzīga produktu piegāde, kā arī ilgtspējīga iepakojuma izmantošana. Ņemot vērā šos ieteikumus, iepirkums ir atbilstošs arī zaļā puliskā iepirkuma pamatprincipiem.

24 Pārtikas daļījums daļās

3. Sociālekonomiskā efekta aprēķināšana

3.1. Multiplikatīvā efekta noteikšana

Ekonomiskās ietekmes mērīšana nozīmē identificēt naudas apriti konkrētajā teritorijā un parādīt saikni ar pārējiem attiecīgās teritorijas sektoriem, tādējādi identificējot uzņēmumu sasaistes apjomu un naudas pārdali (apriti). Konceptuāli viens no pirmajiem paņēmieniem, kā noteikt ietekmi uz vietējo ekonomiku, ir parādīt, kā publiskajā iepirkumā izlietotā nauda cirkulē vietējā teritorijā un atgriežas pašvaldības budžetā²⁵.

2. attēls. Multiplikatīvā efekta vizualizācija Latvijas pašvaldību publisko iepirkumu kontekstā

Veicot multiplikatīvā efekta analīzi, sākotnēji nepieciešams definēt vietējo teritoriju – novadu, par kuru tiks veikta analīze. Līdz ar to arī naudas aprite, kas cirkulē konkrētajā teritorijā, jānodala no tās, kas „iziet” ārpus vietējās teritorijas. Vietējās teritorijas noteikšana nosacīti paredz iepirkuma pretendētus dalīt „vietējos” un „ne vietējos” attiecībā pret konkrēto teritoriju un iespējamību, ka iepirkumā iegūtā nauda tiks tālāk pārdalīta kādā citā teritorijā. Vietējie ražotāji nodarbina novadā

²⁵ Latvijā visi nodokļi ir valsts nodokļi, un neviens nodoklis nav noteikts kā pašvaldības nodoklis. Pašvaldību budžetos tiek ieskaitīti atskaitījumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, nekustamā īpašuma nodokļa, izložu un azartspēļu nodokļa un dabas resursu nodokļa. Nenodokļu ieņēmumi ir šādi: maksājumi par pašvaldības budžeta iestāžu sniegtajiem maksas pakalpojumiem; maksājumi par pašvaldības kapitāla izmantošanu; valsts un pašvaldības nodevas; pārējie ieņēmumi (sodi, īpašuma realizācija u.c.).

deklarētos iedzīvotājus, tādējādi pašvaldība tiešā veidā gūst atskaitījumus no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, kā arī no iedzīvotāju piesaistes novadam. Vietējās teritorijas noteikšana paredz identificēt arī konkrēto pieprasījumu jeb noteikt kam, kas un kādā apjomā nepieciešams. Katrā novadā atšķirsies bērnu dārzu, skolu, slimnīcu, patversmju, bērnu namu, veco ļaužu pansionātu u.tml. skaits un izmēri, kas tādējādi attiecīgi ietekmēs nepieciešamā iepirkuma apjomus. Vietējās teritorijas noteikšana ir būtiska arī, lai saprastu tālāko naudas pārdali, kas veidojas gan no lokālajiem tēriņiem, kad vietējie ražotāji un viņu darbinieki veic pirkumus un izmanto citu vietējo uzņēmumu u.tml. pakalpojumus, kā arī tērē resursus, kādu izejmateriālu iegādei.

Pēc vietējās teritorijas noteikšanas, ir nepieciešams izpētīt faktisko (vai potenciālo) tālāko naudas plūsmu konkrētam iepirkuma uzvarētājam - vietējam ražotājam. Tas nozīmē, ka nepieciešams identificēt, kā šī noteiktā summa, ko vietējais ražotājs saņem iepirkumā, tiek iztērēta: kāda naudas daļa aiziet nodokļos (tātad valsts un pašvaldību budžetā), kāda tiek iztērēta izejmateriālu iegādei (produkta saražošanai, uzglabāšanai un piegādei). Ir svarīgi saprast, kur „paliek nauda”, kad tā tiek pārskaitīta pārtikas iepirkuma konkursa uzvarētājam. Vietējās teritorijas kontekstā būtiski ir tie nodokļi, ko saņem pašvaldība, tātad, primāri svarīgi ir aprēķināt, kādu summu vietējais ražotājs samaksā ienākuma nodokļos (tas ir atkarīgs gan no darbinieku skaita, gan algas lieluma). Tāpat būtiski ir aprēķināt, kādā mērā vietējais ražotājs ar savu uzvaru iepirkumā balsta citas vietējās ekonomiski aktīvās vienības un veicina nodarbinātību konkrētajā teritorijā.

Treškārt, ir jāizzina kāda ir tālākā naudas plūsma, respektīvi, kā no vietējā ražotāja saņemto naudu iztērē citas vietējās ekonomiski aktīvās vienības. Tas palīdz noskaidrot, piemēram, kāda naudas daļa nonāk nodokļos. Līdzīgi kā otrajā posmā, par naudas cirkulāciju var spriest pēc tā, cik un kādi uzņēmumi un pašnodarbinātie darbojas vietējā teritorijā par kuriem ir skaidrs, ka viņu preces vai pakalpojumus pērk vietējie iedzīvotāji (piem., mazumtirdzniecības uzņēmumi, skaistumkopšanas jomas uzņēmumi, kafējnīcas, zobārstniecības pakalpojumi u.tml.).

Modelējot iespējamus ieguvumus, var secināt, ka zemākās cenas princips ir tikai šķietami izdevīgākais pašvaldības publiskajos pārtikas iepirkumos. Daudzkārt lielāks ieguvums vietējai pašvaldībai un novada ilgtspējīgai attīstībai kopumā ir veidot saimnieciski izdevīgākos pārtikas iepirkumus, jo sevišķi gadījumos, ja novadā ir attiecīgs piedāvājums.

3.2. Ieguldījumu sociālās atdeves aprēķināšana

Latvijā būtu ieteicams veikt prognozējošo SROI, lai izstrādātu kritērijus un indikatorus, pēc kā noteikt ieguvumus, zaudējumus un apzinātu riskus, ja vietējie ražotāji tiks iesaistīti vietējos pārtikas iepirkumos.

Nepieciešams apzināt visas iesaistītās puses un to grupas vietējā teritorijā, pušu nozīmīgumu iepirkuma procesā un pakalpojuma saņemšanā, kā arī iespējamās pārmaiņas. Atbilstoši jau aprakstītajai SROI metodoloģijai, jādefinē un jāizvērtē pārmaiņas, ieguvumi un zaudējumi, kas skars katru iesaistīto pusi. Nozīmīgās pārmaiņas jāiekļauj analīzē un jāiegūst arī konkrētās iesaistītās puses viedoklis par pārmaiņām, ieguvumiem un zaudējumiem, ko tā varētu piedzīvot, ja vietējie ražotāji tiks iesaistīti vietējos pārtikas iepirkumos. Iesaistīto pušu viedokli var apzināt gan veicot individuālas sarunas, gan arī rīkojot fokusgrupu diskusijas. Šis pētījums veikts izmantojot multiplikatīvā efekta noteikšanas metodi, to kombinējot ar vairākiem SROI pieejas elementiem.

4. Sociālekonomiskās ietekmes noteikšana Tukuma novadā

4.1. Sociālekonomiskās situācijas raksturojums

Tukuma novada pašvaldība izveidota administratīvi teritoriālās reformas rezultātā 2009.gada 1.jūlijā, apvienojot Tukuma pilsētu un 10 pagastus – Zentenes, Pūres, Sēmes, Jaunsātu, Tumes, Irlavas, Degoles, Slampes, Lestenes un Džūkstes. Novada kopējā platība ir 1194km².

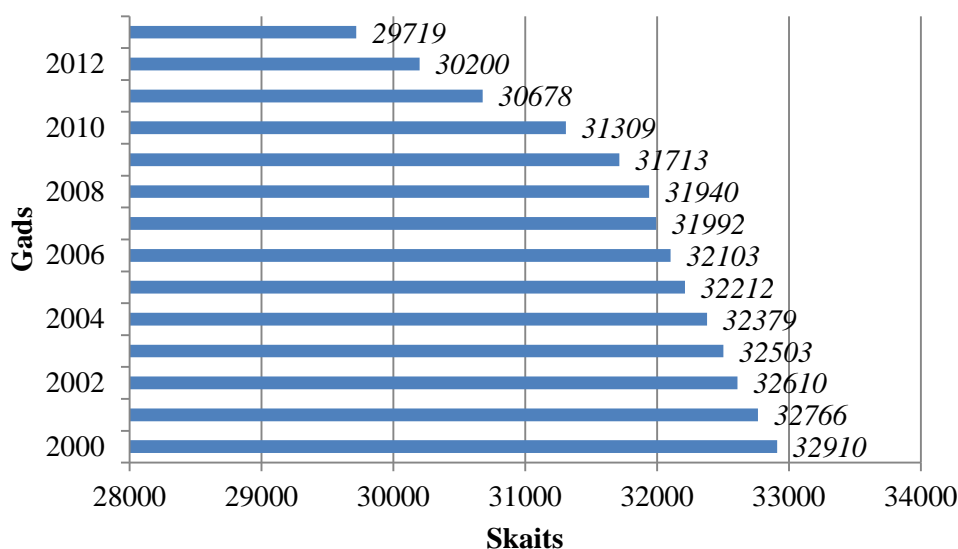

3. attēls. Tukuma novada administratīvi teritoriālais iedalījums

Novada teritorija ir „izstiepta”, kas apgrūtina cirkuļa principa izmantošanu pārtikas iepirkumu specifikācijā, lai netieši apzīmētu „vietējo teritoriju”. Tomēr tas nav uztverams kā nenovēršams trūkums, bet gan kā iespēja vietējo ražotāju potenciālās sadarbības attīstīšanai, piemēram, skolu un bērnudārzu apgādē. Tādējādi būtu iespējams ne tikai labāk saprast, cik, kas un kur teritoriāli atrodas, bet arī katra vietējā ražotāja potenciāli iespējamais pārtikas piegāžu aptvērums. Piegādes vietu vizuālas atspoguļošanas piemērs aplūkojams pētījuma turpinājumā, raksturojot pārtikas iepirkumu nepieciešamību Tukuma novadā.

Tukuma novadā ir apmēram 30 000 tūkstoši iedzīvotāju (4. attēls). Iedzīvotāju skaits pēdējo gadu laikā ir samazinājies, tāpat arī ir vērojamas sabiedrības novecošanās tendences. Tas prasa aktīvu rīcību gados jaunu iedzīvotāju piesaistei un dzimstības veicināšanā. Pretējā gadījumā novadā samazināsies nepieciešamība pēc bērnudārziem un skolām. Līdz ar to paredzams, ka samazināsies arī skolotāju un citu nepieciešamo darbinieku skaits, kas ķēdes reakcijā izraisīs iedzīvotāju ienākuma

nodokļa samazināšanos un līdz ar to pirktspējas samazināšanos. Tādā veidā varētu tikt kavēta arī uzņēmējdarbības attīstība, tostarp vietējo ražotāju produkcijas realizācijas iespējas.

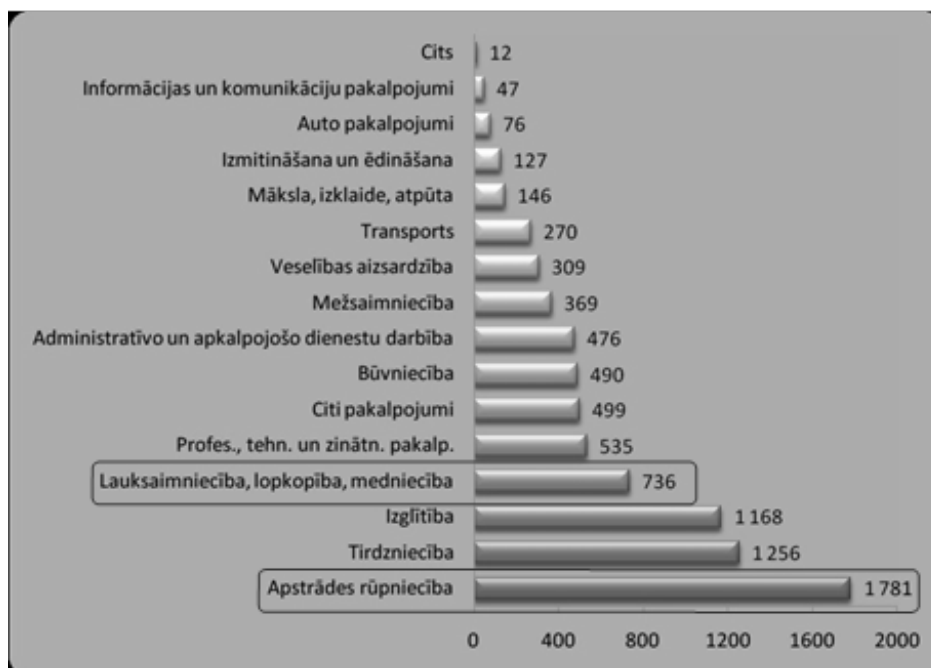
4. attēls. Tukuma novada iedzīvotāju skaita dinamika 2000.-2013.gadam²⁶

Raksturojot iedzīvotāju demogrāfisko struktūru, jānorāda, ka 16% Tukuma novada iedzīvotāju ir vecuma grupā līdz darbspējas vecumam (jaunāki par 15 gadiem), 65% darbspējas vecumā (15 – 62 gadi) un 19% virs darbspējas vecuma (vecāki par 62 gadiem).

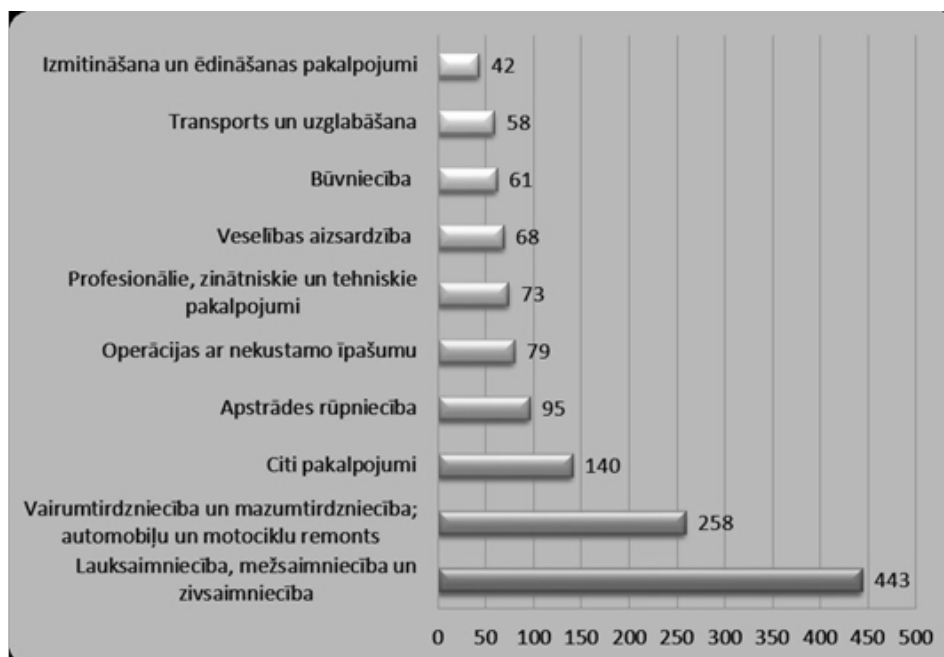
Tukuma novadā liela daļa iedzīvotāju ir nodarbināti lauksaimniecībā, lopkopībā un medniecībā, kā arī apstrādes rūpniecībā (tostarp pārtikas). Tātad tās ir nozīmīgas sfēras novada ekonomikā. Gandrīz katrā teritorijā (izņemot, Tukumu un Irlavas pagastu) starp trīs nozīmīgākajām jomām ar vislielāko darba ņēmēju skaitu ir darbības veidi, kas saistīti ar lauksaimniecisko darbību (t.sk. augļu un dārzeņu, gaļas pārstrāde) un mežsīrādi. 5. attēlā atspoguļoti darba ņēmēji sadalījumā pa darbības veidiem.

Apstrādes rūpniecība ir viens no nozīmīgākajiem darbības veidiem Tukuma novadā²⁷, kas nodrošina vislielāko darbavietu skaitu - 2011.gada sākumā apstrādes rūpniecībā nodarbināts 1781 iedzīvotājs.

²⁶ Centrālā statistikas pārvalde (2013), Pastāvīgo iedzīvotāju skaits Tukuma novadā

5. attēls. Tukuma novada darba ņēmēju skaits sadalījumā pa darbības veidiem²⁸

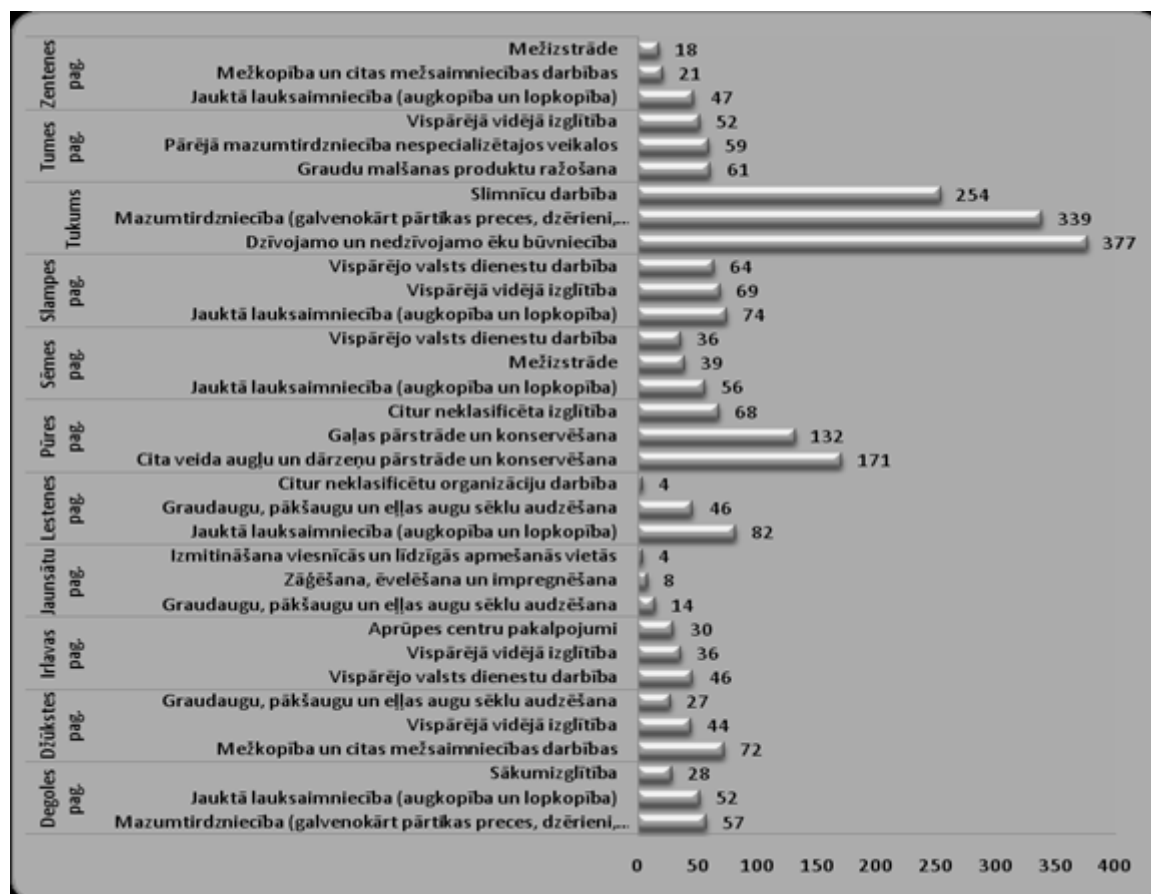

6. attēls. Tukuma novada ekonomiski aktīvās statistiskās vienības sadalījumā pa 10 Tukuma novadā vairāk pārstāvētajiem galvenajiem darbības veidiem²⁹

²⁸ Ziņojums par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu, informācija apkopota uz 13.04.2011.

²⁹ Uzņēmumu statistikas dati Tukuma novadā

Pārliecinoši lielākā daļa (82%) pārstrādes rūpniecības uzņēmumu darbojas tikai piecos galvenajos ražošanas veidos: 29 koksnes, koka, korķa un pīto izstrādājumu ražotāji, 19 pārtikas produktu ražotāji, 15 tekstilizstrādājumu un apģērba ražotāji, 7 gatavo metālizstrādājumu ražotāji un 7 mēbeļu ražotāji.

7. attēls. Tukuma novada darbaņēmēji sadalījumā pa teritoriālajām vienībām un trīs darbības veidiem ar vislielāko darbaņēmēju skaitu³⁰

Saskaņā ar Centrālās Statistikas Pārvaldes datiem³¹, gandrīz puse (49,5%) jeb 701 no 1417 ekonomiski aktīvajām uzņēmējdarbības vienībām 2011. gadā Tukuma novadā pārstāvēja lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbības jomu (31,3%). Vairumtirdzniecības, mazumtirdzniecības, un automobiļu un motociklu remonta darbības jomu pārstāvēja 18,2% ekonomiski aktīvie uzņēmēji. Šie galvenie darbības veidi ietver divas skaita ziņā Tukuma novadā visplašāk pārstāvētās darbības jomas - augkopību, lopkopību, medniecību un saistītas palīgdarbības (409 uzņēmēji), un mazumtirdzniecību (neieskaitot automobiļus un motociklus) (191 uzņēmējs).

30 Ziņojums par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darbaņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu, informācija apkopota uz 13.04.2011.

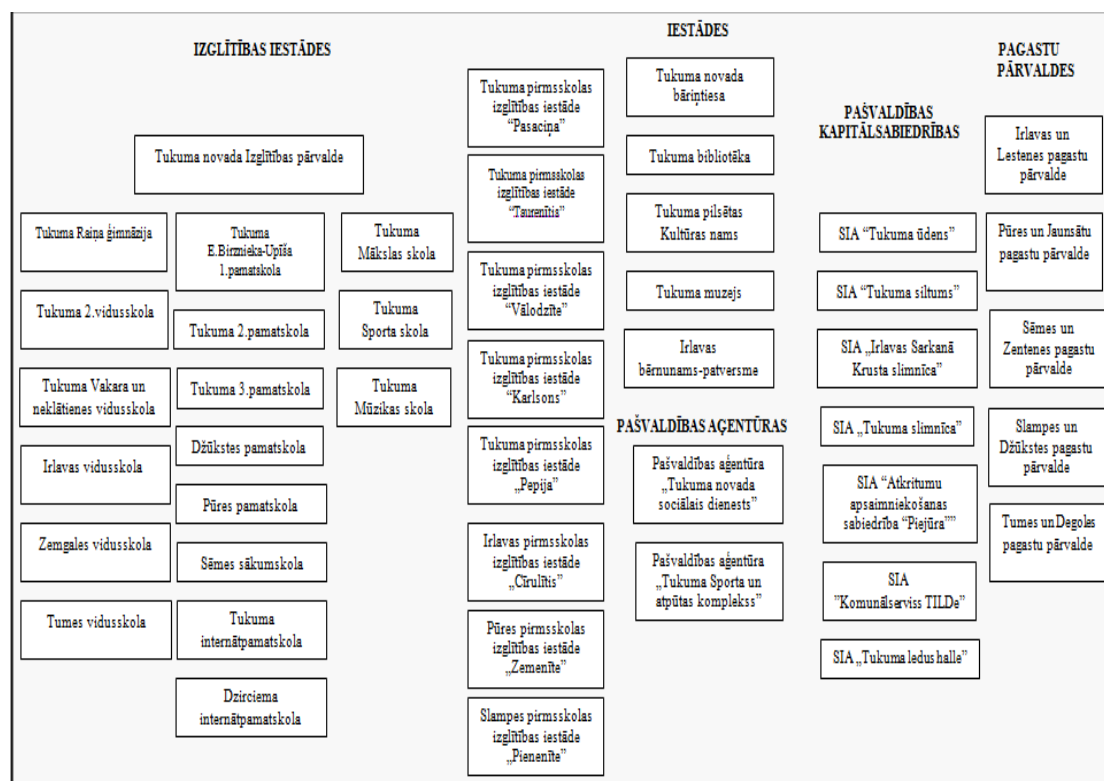
31 Tukuma novada dome (2011), Tukuma novada integrētās attīstības programma 2011.-2017.gadam

4.2. Pārtikas produktu iepirkumu veikšana Tukuma novadā

Pašvaldībās publiskie pārtikas iepirkumi veicami, lai nodrošinātu ar ēdināšanu pašvaldības pārraudzībā esošās iestādes – skolas, pirmsskolas izglītības iestādes, pensionātus, slimnīcas, kā arī sociālās aprūpes iestādes. Katrā pašvaldībā atšķiras šo iestāžu skaits un tajās apkalpojamo personu skaits, kas cieši saistīts ar demogrāfisko situāciju, kā arī migrācijas tendencēm konkrētajā teritorijā. Līdz ar to pašvaldībās atšķiras arī nepieciešamās pārtikas apjoms, kas var tikt iepirkta pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos.

Iepirkumu mainīgumu nosaka arī pašvaldības finansiālās iespējas, un pasūtītāju iespējami atšķirīgā izpratne par iepirkuma priekšmetu un tā vajadzību. Ņemot vērā minētos faktorus, arī vienas teritorijas ietvaros nepieciešamās pārtikas apjoms visticamāk katru gadu būs atšķirīgs.

Tukuma novada Domes pārvaldībā³² ir piecas pagastu pārvaldes, divas pašvaldības aģentūras, septiņas pašvaldības kapitālsabiedrības, četrpadsmit izglītības iestādes (t.sk. divas internātpamatskolas), četras iestādes (t.sk. Irlavas bērnu namu-patversmi) un deviņas pirmsskolas izglītības iestādes. Tukuma novada pašvaldības iestādes norādītas 8. attēlā.

8. attēls. Tukuma novada pašvaldības iestādes³¹

32 Tukuma novada domes struktūrshēma

Tukuma novada atklāta konkursa nolikums *Pārtikas produktu piegāde Tukuma novada pašvaldības iestādēm*, kas izsludināts 2014. gada jūnijā nosaka pārtikas produktu piegādi desmit novada iestādēm. Iestādes norādītas 9. attēlā.

Nr.p.k.	Tukuma novada iestāde	Adrese
1	PII „Vālodzīte”	Spartaka iela 18, Tukums, Tukuma novads, LV-3101
2	PII „Pasaciņa”	Kurzemes iela 5, Tukums, Tukuma novads, LV-3101
3	Speciālā PII „Taurenītis”	Smilšu iela 46, Tukums, Tukuma novads, LV-3101
4	Tukuma speciālā internātpamatskola	Raudas iela 6, Tukums, Tukuma novads, LV-3101
5	Dzirciema speciālā internātpamatskola „Lamiņi”	Pūres pagasts, Tukuma novads, LV – 3124
6	Tumes vidusskola	Skolas iela 1c, Tume, Tumes pagasts, Tukuma novads, LV – 3139
7	Džūkstes pamatskola	Džūkste, Džūkstes pagasts, Tukuma novads, LV – 3174
8	Irlavas pag. PII „Cīrulītis”	Vaski, Irlavas pagasts, Tukuma novads, LV – 3137
9	Pūres pag. PII „Zemenīte”	Zemeņu iela 7, Pūre, Pūres pagasts, Tukuma novads, LV – 3124
10	Irlavas bērnu nams – patversme	Irlava, Irlavas pagasts, Tukuma novads, LV – 3137

9. attēls. Tukuma novada pašvaldības iestādes, kuru nodrošināšanai ar pārtikas precēm izsludināts iepirkums 2014. gada jūnijā³³

Pārtikas piegādes vietu ģeogrāfiskais izvietojums atspoguļots 10. attēlā. Vizualizējot piegādes vietas, iespējams ne tikai veiksmīgāk izplānot iepirkumu, bet arī plānot pārtikas piegādes. Gadījumos, ja pašvaldību iestāžu pārtikas piegādātāji iepirkumu konkursa kārtībā ir vietējie ražotāji, izveidojot piegādes vietu un ražotāju atrašanās vietu karti, iespējams izstrādāt piegādes shēmas. Šādas shēmas izveide nodrošinātu efektīvāku līdzekļu izmantošanu produktu piegādē, kā arī veicinātu vietējo ražotāju sadarbību.

10. attēls. Piegādes vietu ģeogrāfiskais izvietojums

³³ Atklāta konkursa nolikums “Pārtikas produktu piegāde Tukuma novada pašvaldības iestādēm. Apstiprināts 09.06.2014.

Tukuma pārtikas produktu iepirkuma priekšmets sadalīts sešpadsmit daļās (skatīt 1. tabulu). Tas nozīmē, ka pretendents var iesniegt piedāvājumu par vienu vai vairākām iepirkuma priekšmeta daļām pilnā apjomā visām konkrētajā daļā iekļautajām precēm, ievērojot atklāta konkursa nolikumā, t. sk. tehniskajās specifikācijās noteiktās prasības.³⁴

1. tabula

Atklātā konkursa „Pārtikas preču piegāde Tukuma pilsētās un novada izglītības iestādēm” iepirkuma priekšmets³⁵

Preču daļa	Preces nosaukums
I. daļa. Piens un piena produkti	
Preču gr. Nr. 1.	Piens, raudzētie piena produkti, biezpiens, sierī, iebiezinātais piens, saldējums
II. daļa. Cūkgāja, Liellopu gaļa	
Preču gr. Nr. 2.	Svaigi atdzesēta cūkgāja un subprodukti
Preču gr. Nr. 3.	Svaigi atdzesēta liellopu gaļa
Preču gr. Nr. 4.	Gaļas pārstrādes produkti, cisiņi un desas
III. daļa. Putnu gaļa un olas	
Preču gr. Nr. 5	Svaigi atdzesēta putnu gaļa
Preču gr. Nr. 6.	Olas
IV. daļa. Zivis kā akvakultūras produkti	
Preču gr. Nr. 7	Zivis
V. daļa. Biškopības produkti	
Preču gr. Nr. 8.	Medus (ziemas periodam)
VI. daļa. Lauku platībās audzētās dārzeņu kultūras	
Preču gr. Nr. 9.	Svaigie kartupeļi, dārzeņi, sakņaugi
VII. daļa. Sēgtās platībās audzētās dārzeņu un garšaugu kultūras	
Preču gr. Nr. 10.	Dārzeņi sēgtās platībās un garšaugi
Preču gr. Nr. 11.	Sēnes
VIII. daļa. Svaigie augļi un ogas	
Preču gr. Nr. 12.	Reģiona svaigie augļi un ogas
IX. daļa. Dienvidu reģionu augļi un ogas	
Preču gr. Nr. 13.	Eksotiskie svaigie augļi un ogas
X. daļa. Saldēti produkti	
Preču gr. Nr. 14.	Saldētās ogas, dārzeņi un garšaugi
XI. daļa. Pārstrādātie dārzeņi	
Preču gr. Nr. 15.	Konservētie, skābētie dārzeņi
XII. daļa. Pārstrādātie augļi un ogas	
Preču gr. Nr. 16.	Sulas, ievārījumi un kompoti
XIII. daļa. Graudaugi, pākšaugi to produkti	
Preču gr. Nr. 17.	Graudi, putraini, pārslas un milti
XIV. daļa. Saliktie produkti. Maize, konditoreja	
Preču gr. Nr. 18.	Maize
Preču gr. Nr. 19.	Konditoreja
XV. daļa. Bakalejas preces, augu taukvielas un eļļa. Ēdienu piedevas un dzērieni.	
Preču gr. Nr. 20.	Ēdienu piedevas. Eļļa. Bakalejas preces.
Preču gr. Nr. 21.	Rieksti, žāvētie augļi un sēklas.
Preču gr. Nr. 22.	Kafija, kafijas dzēriens, tēja un augu tējas
Preču gr. Nr. 23.	Dzeramais ūdens, bezalkoholiskie dzērieni
XVI. daļa. Specializētā pārtika un reprezentācijas produkti	
Preču gr. Nr. 24.	Bezglutēna produkti- specializētie diētas produkti
Preču gr. Nr. 25.	Dzeramais ūdens, bezalkoholiskie dzērieni
Preču gr. Nr. 26.	Rūpnieciski ražotie saldumi svētku gadījumiem un launagiem

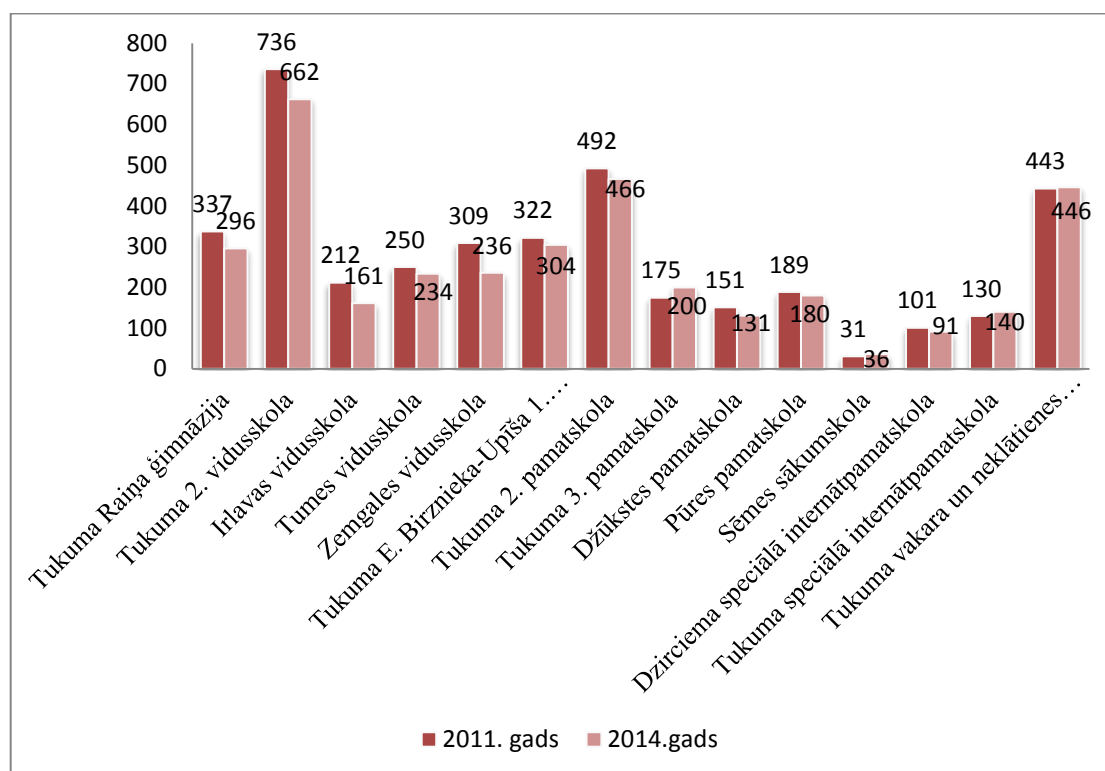
Iepērkamais pārtikas produktu apjoms pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos nosakāms pēc plānotā un/vai prognozējamā iestāžu apmeklētāju skaita konkrētajā

³⁴ Atklāta konkursa nolikums “Pārtikas produktu piegāde Tukuma novada pašvaldības iestādēm. Apstiprināts 09.06.2014.

³⁵ Turpat

gadā. Pirmsskolas izglītības iestāžu apmeklētāju skaits nosakāms apmēram turpmākajiem diviem gadiem, savukārt, aptuveno skolēnu skaitu iespējams prognozēt turpmāko septiņu gadu perspektīvā. Jāņem vērā, ka pašvaldības iestāžu apmeklētāju skaitu ietekmē arī migrācijas un imigrācijas tendences, tomēr tās ir grūtāk paredzamas.

Plānojot Tukuma novada sociālekonomisko attīstību pašvaldības publisko pārtikas iepirkumu kontekstā, jāņem vērā esošais skolēnu skaits un tā paredzamās izmaiņas pārskatāmā nākotnē. Trīs gadu laikā Tukuma novada skolās skolēnu skaits ir ievērojami samazinājies (skatīt 11. attēlu) - apmēram par 300 skolēniem. Pārtikas iepirkumu kontekstā tas ir būtisks apkalpojamo personu samazinājums, kas ietekmē pieprasījuma apjomu.

11. attēls. Skolēnu skaits Tukuma novada izglītības iestādēs 2011. gadā un 2014. gadā³⁶

Balstoties uz Centrālās statistikas pārvaldes dzimstības rādītāju dinamiku, var secināt, ka turpmākajos gados ievērojami samazināsies izglītojamo skaits visos mācību līmeņos. Problemātiska situācija ir gaidāma no 2016. līdz 2018. gadam, jo dzimstības rādītāji no 2009. līdz 2011. gadam ievērojami samazinājās. Piemēram, šobrīd Tukuma novadā ir gandrīz 800 piecus līdz sešus gadus veci bērni, savukārt, 2017. gadā prognozējams, ka novadā būs apmēram 590 bērni šajā vecumā. Tāpat arī

³⁶ Tukuma novada Izglītības pārvalde, Skolēnu skaits Tukuma novada izglītības iestādēs 2011. un 2014. gadā

prognozējams, ka 2018. gadā Tukumā novadā mācības uzsāks tikai aptuveni 280 pirmklasnieki. Prognozējams, ka līdz ar skolēnu skaita samazinājumu, samazināsies arī pārtikas produktu pieprasījums pašvaldības iestāžu ēdināšanas nodrošināšanai. Līdz ar skolēnu skaita samazinājumu, prognozējams arī pašvaldības izglītības iestādēs nodarbināto skaita samazinājums. Tajā pašā laikā, palielinoties iedzīvotāju vidējam vecumam, tuvākajos gados varētu pieaugt sociālās aprūpes centros mītošo iedzīvotāju skaits. Šie faktori kopumā var būtiski ietekmēt novada sociālekonomisko situāciju.

Pēc 2013. gadā veiktajiem aprēķiniem Tukuma novada domes publiskajā pārtikas iepirkumā desmit novada iestādēm paredzamā līgumcena bija apmēram 120 000 eiro. Neraugoties uz to, ka nākotnē iepirkuma apjoms un līdz ar to arī iepirkuma līgumcena visticamāk samazināsies, ir pamats uzskatīt, ka pašvaldības publiskie pārtikas iepirkumi kā svarīgs vietējās produkcijas noieta veids saglabāsies. Interese par dalību pašvaldības publiskajos pārtikas iepirkumos ir liela no dažādu vairumtirgotāju un lielražotāju puses, kas zemākās cenas gadījumā, arī visbiežāk iegūst tiesības piegādāt produkciju. Tomēr zemākās cenas kritērija izvēle iepirkuma uzvarētāja noteikšanā ne vienmēr nozīmē efektīvu pašvaldības līdzekļu izlietošanu un labumu vietējai ekonomikai.

4.3. Vietējo ražotāju iesaiste pārtikas iepirkumos

Tukuma novada vietējo ražotāju skaits, kas nodarbojas ar lauksaimniecību un pārtikas pārstrādes rūpniecību atspoguļots 4.1. nodaļā. LLKC Tukuma nodaļas speciālistu apkopotā informācija identificē aptuveni 40 vietējos ražotājus – potenciālos piegādātājus pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos, kas pārstāv dažādas uzņēmējdarbības un komercdarbības formas un audzē/ražo dažādu veidu pārtikas produkciju.

Lai noskaidrotu vietējo ražotāju – potenciālo pārtikas piegādātāju, iespējas piegādāt pārtikas produkciju, kā arī informētību un attieksmi par dalību pašvaldības publiskajos pārtikas iepirkumos, veiktas 2014. gada martā un aprīlī. Tika veiktas vietējo ražotāju intervijas. Intervijās piedalījās 20 respondenti – vietējie ražotāji, kuri tika uzrunāti, balstoties uz sekojošajiem kritērijiem:

- Vietējam ražotājam ir jābūt oficiāli reģistrētam Tukuma novadā un arī faktiskajai ražošanai ir jānotiek, Tukuma novada teritorijā;
- Vietējie ražotāji, kas agrāk ir piedalījušies pašvaldības pārtikas iepirkumos un vietējie ražotāji, kas iepirkumos nav piedalījušies;
- Primāri intervējami vietējie ražotāji, kas ir ar augstāku potenciālu piedalīties pašvaldības publiskajā pārtikas iepirkumā (atbilstoša produkcija, iespējas nodrošināt nepieciešamos produkcijas apjomus, ir iespējas produkciju regulāri piegādāt, vēlas sadarboties);
- vietējie ražotāji piedāvā dažādu grupu pārtikas produkcijas;

- Vēlams dažādi vietējie ražotāji pēc to darbības organizatoriskās un tiesiskās formas (SIA, Z/S, kooperatīvs u.tml.).

Pēc veiktās aptaujas secināts, ka lielākajā daļā aptaujāto uzņēmumu pastāvīgi nodarbināts pats uzņēmuma vadītājs, savukārt neregulāri brīvdienās vai sezonas darbos piedalās ģimenes locekļi vai radi. Četros gadījumos uzņēmumos nodarbināti vismaz 10 Tukuma iedzīvotāji un daži cilvēki no blakus esošajiem novadiem, darba attiecības ir noformētas atbilstoši LR likumdošanai.

Gandrīz visi aptaujātie uzņēmumi (sešpadsmit no divdesmit) sezonas laikā palielina nodarbināto skaitu. Galvenokārt uzņēmumos nodarbināto skaitu palielina par 2 līdz 4 cilvēkiem, bet vienā gadījumā par 13 cilvēkiem. Šajā izpētē netika iegūta informācija par darba attiecību juridisko statusu un atalgojuma apmēriem, kas dotu iespēju iegūt precīzus skaitļus par iedzīvotāju ienākuma nodokļa daļu, kas nonāk Tukuma novada budžetā. Taču, kā trāpīgi norādīja viens no respondentiem: *„novadam arī tas ir ieguvums, ka man ir darbs, un es nodrošinu ar darbu un regulāriem ienākumiem vēl vairākus cilvēkus, nevis ejam uz novada domi pēc pabalstiem vai emigrējam no Tukuma”*. Šī pētījuma kontekstā jāakcentē vietējo ražotāju loma nodarbinātības veicināšanā novadā.

Vietējo ražotāju piensuma vietējā ekonomikā izvērtēšanā liela loma ir naudas plūsmas noteikšanai – kur vietējie ražotāji tērē nopelnītos naudas līdzekļus. Zināms, ka daļa naudas nonāk valsts un pašvaldību budžetā no nodokļu atskaitījumiem. Tāpat daļa ienākumu tiek tērēta izejmateriālu iegādei, produktu ražošanai, kā arī uzglabāšanai un piegādei.

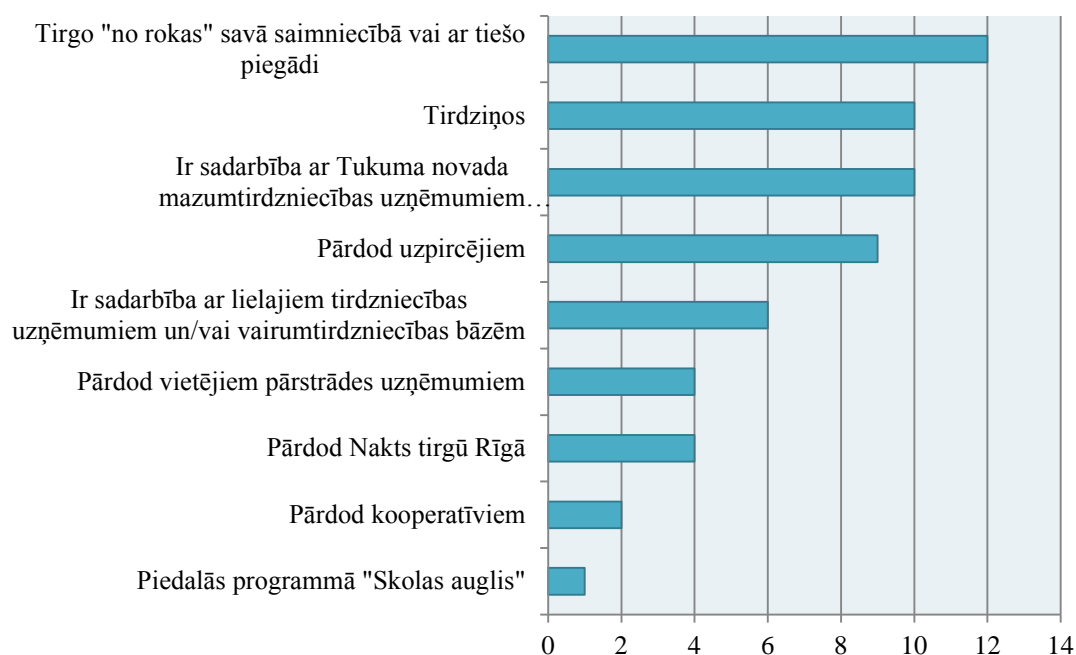
Lai noskaidrotu un aptuveni aprēķinātu, kā vietējie ražotāji tērē savus ienākumus, aptaujā tika uzdots jautājums par procentuālo naudas līdzekļu izlietojumu. No 60% līdz pat 90% nopelnītās naudas vietējie ražotāji tērē pērkot preces un pakalpojumus Tukuma novadā. Rīgā un citos novados Tukuma novada pārtikas ražotāji tērē no 5% līdz 35% nopelnītās naudas. Līdz 5% naudas tiek tērēti pirkumiem internetā, taču no 5% līdz 10% respondentu ienākumi tiek tērēti ārvalstīs. Vairāki respondenti atzina, ka līdz pat 50% no gūtajiem ienākumiem novirza sava uzņēmuma jeb saimniecības attīstībai.

Vairāki intervētie lietoja „ūdens dzirnavu”, „savienoto trauku” vai „zobratu” metaforas, lai apzīmētu to, kādā savstarpējā mijiedarbībā atrodas vietējie ražotāji un citas novada ekonomiski aktīvās vienības un valsts un pašvaldību iestādes, akcentējot, ka nepārtraukti notiek savstarpējs atbalsts.

Lai arī augstāk minētais ir vietējo ražotāju subjektīvais novērtējums relatīvos skaitļos, tas tomēr norāda uz zināmām tendencēm, kā arī ļauj izvirzīt pamatotas prognozes, ka arī iepirkumā iegūtie finanšu līdzekļi, galvenokārt, radīs multiplikatīvo efektu vietējā teritorijā.

Intervijās noskaidroti galvenie vietējo ražotāju un pārstrādātāju saražotās produkcijas realizācijas veidi. Pārsvārā Tukuma novada ražotāji savu produkciju realizē to tirgojot „no rokas” savā saimniecībā vai ar tiešo piegādi, salīdzinoši liela

daļa produkciju realizē tirdziņos (vai tirgū) vai ir izveidojuši sadarbību ar Tukuma novada mazumtirdzniecības uzņēmumiem (veikaliem, kafejnīcām), bet daļa ražotāju produkciju pārdod uzpircējiem. Iespējams, ka šādi rezultāti ir raksturīgi lielākajai daļai vietējo ražotāju arī citos novados. Izņēmumi ir salīdzinoši lieli uzņēmumi un saimniecības, kam galvenais produkcijas noiets saistāms ar lielajiem tirdzniecības uzņēmumiem un/vai vairumtirdzniecības bāzēm.

12. attēls. Tukuma novada ražotāju biežāk izvēlētie realizācijas veidi 2014. gadā

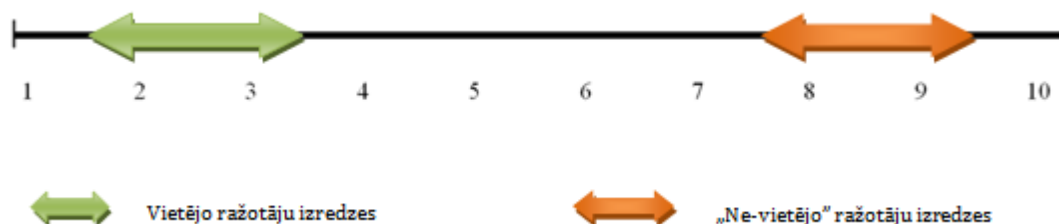
Daļa intervēto vietējo ražotāju norāda uz to, ka viņu iespējas realizēt saražoto produkciju ir sarukušas, kā galvenos iemeslus minot pārstrādes uzņēmumu skaita samazinājumu novadā un tuvējā apkārtnē, kā arī konkurences pastiprināšanās faktu. Piemēram, Dobeles un Jelgavas novadu ražotāji, kas iepriekš audzēja cukurbietes, šobrīd audzē dažādus dārzeņus un dažkārt spēj piegādāt savu produkciju Tukuma novadā lētāk nekā vietējie.

Lai izvērtētu vietējo ražotāju iespējas piedalīties pašvaldības publiskajos pārtikas produktu iepirkumos, kā arī izzinātu viņu informētību šajā jautājumā, izpētes gaitā tika noskaidrots vietējo ražotāju kā potenciālo pašvaldības publisko pārtikas produktu iepirkumu dalībnieku viedoklis par dalību pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos, kā arī apzināta viņu līdzšinējā pieredze iepirkumu kontekstā.

Redzams, ka pašvaldību publiskais pārtikas iepirkums aptaujāto vietējo ražotāju gadījumā nav starp minētajiem nozīmīgākajiem produkcijas realizācijas veidiem. No visiem 20 aptaujātajiem līdz šim vietējās pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos ir piedalījušies pieci, no kuriem divi vairākkārt (gan ar pozitīvu, gan negatīvu iepirkuma konkursa iznākumu pretendentiem). No tiem, kas līdz šim nav piedalījušies minētajos

iepirkumos, apmēram puse gribētu ar savas produkcijas piedāvājumu piedalīties vietējās pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos.

Intervētie ir skeptiski vērtējot vietējo ražotāju izredzes uzvarēt vietējās pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos. Izteikti dominē viedoklis, ka zemākās cenas princips un lielie iepirkuma apjomi vietējiem ražotājiem liedz būt konkurētspējīgiem pretendentiem salīdzinājumā ar vairumtirdzniecības bāzēm, pārpircējiem un uzņēmējiem no Lietuvas. To apstiprina arī līdzšinējos iepirkumu konkursos uzvarējušo pretendentu statuss un vājā vietējo ražotāju līdzdalība iepirkumu konkursos.

13. attēls. Vietējo ražotāju priekšstati par „vietējo ražotāju” izredzēm uzvarēt pašvaldības publiskajos pārtikas iepirkumos salīdzinājumā ar „ne-vietējiem ražotājiem”

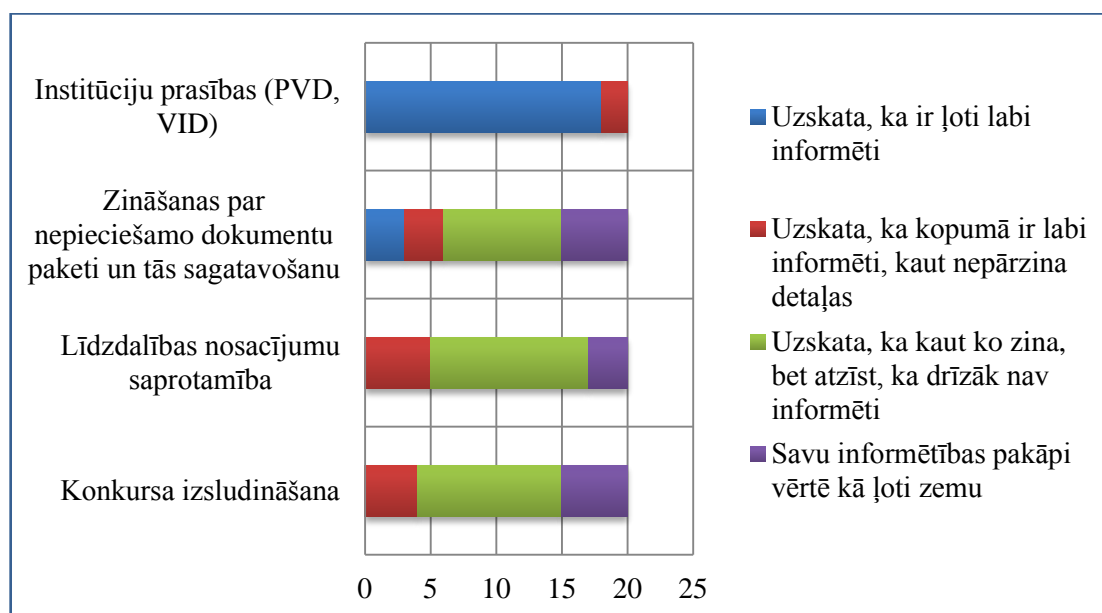
Vietējie ražotāji augstāk vērtē „ne-vietējo” ražotāju, piemēram, vairumtirgotāju un starpniekiem izredzes uzvarēt pašvaldības publiskajos pārtikas iepirkumos, nekā savas. Ja vietējo ražotāju vidū dominēs šādi priekšstati, tad saruks viņu motivācija veltīt laiku un pūles, lai sagatavotu nepieciešamo dokumentu paketi dalībai iepirkumos, un līdz ar to samazināsies arī vietējo ražotāju tirgus daļa.

Raksturojot savas izredzes piedalīties un uzvarēt pašvaldības pārtikas iepirkumos, respondenti kā ierobežojošu faktoru uzskata to, ka iepirkums nav sadalīts lotēs, tādēļ viens ražotājs nevar nodrošināt visu produkciju. Būtiski norādīt, ka daļai respondentu arī esošais dalījums lotēs šķiet pārlietu aptverošs un viņu gadījumā grūti izpildāms.

Izpētes gaitā iegūtie dati liecina, ka respondentiem bieži vien nav skaidrs pats iepirkuma koncepts un pašvaldības iepirkuma būtība un nepieciešamība. Intervētie domā „pagastu līmenī” un ļoti bieži jēdziens „vietējā pašvaldība” tiek saprasts nevis novada un novada domes līmenī, bet gan pagasta pārvaldes līmenī. To apliecina intervēto neizpratne par to, kāpēc iepirkums nav sadalīts pa atsevišķām iestādēm, bet tiek organizēts par vairākām/visām iestādēm vienkopus. Lielākā daļa intervēto vietējo ražotāju vēlētos „saprātīgos daudzumos” apgādāt tuvējo skolu vai bērnudārzu, bet ne visas Tukuma novada skolas. Daži norādīja, ka skolu direktoriem būtu jādod plašākas pilnvaras pārtikas piegādātāju izvēlē un līgumu slēgšanā.

Vietējiem ražotājiem ir atšķirīga izpratne par attālumu līdz piegādes vietai. Daļa uzņēmēju uzskata, ka piegādēm reizi nedēļā piemērots attālums būtu 20-30 km. Respondenti norādīja, ka tālāka un/vai biežāka produkcijas piegāde būtu pārāk neizdevīga vai laikietilpīga.

Minētie aspekti ir nozīmīgi, ļaujot izprast vietējo ražotāju priekšstatus par dalību pašvaldības pārtikas iepirkumos, kā arī izskaidro galvenos iemeslus uzņēmēju neaktīvai līdzšinējai līdzdalībai pašvaldības publiskajos iepirkumos. Lai veicinātu vietējo ražotāju līdzdalību un konkurētspēju pašvaldības publiskajos pārtikas iepirkumos, ir jāpaaugstina viņu informētības līmenis par iepirkumu konceptu un jāsekmē dažādu sadarbības formu attīstība starp vietējiem ražotājiem. To apliecina arī Tukuma novada vietējo ražotāju subjektīvais vērtējums par savu informētības līmeni par pašvaldības pārtikas produktu iepirkumiem (skatīt 14. attēlu).

14. attēls. Vietējo ražotāju subjektīvais vērtējums par viņu informētības pakāpi saistībā ar pašvaldības publisko pārtikas produktu iepirkumu

Respondenti uzskata, ka vislabāk viņi ir informēti par tām prasībām, kas saistītas ar produkcijas ražošanu un viņu darbību, bet zemākā informētība ir par iepirkumu konkursa izsludināšanu, norādot, ka pašvaldības mājas lapu neapmeklē katru dienu, lai pārbaudītu izsludinātos iepirkumus, kuros varētu piedalīties. Vairāk kā pusei aptaujāto ražotāju ir neskaidrības par līdzdalības nosacījumiem iepirkumos. Kopumā zems ir arī vietējo ražotāju informētības līmenis par nepieciešamo dokumentu paketi un tās sagatavošanu. Būtiski norādīt, ka respondenti ar pieredzi pašvaldības publiskajos pārtikas produktu iepirkumos, subjektīvi savu informētības līmeni visos aspektos vērtē augstāk nekā tie, kam šādas pieredzes nav.

Pētījuma gaitā gūts apstiprinājums jau zināmajiem faktoriem, kas traucē vietējiem ražotājiem piedalīties un uzvarēt pašvaldības publiskajos pārtikas iepirkumos (skatīt

15. attēlu). Tukuma novada gadījumā, izpētē netika identificēti specifiski vai faktori ar izteiktu dominanci.

1. Zemas cenas/ Nespēja izveidot konkurētspējīgu piedāvājumu cenas ziņā

2. Lai startētu nepieciešams pārāk plašs produkcijas sortiments

3. Neinformētība un zināšanu trūkums par iepirkumu, tā procedūru un nepieciešamo dokumentu sagatavošanu

4. Nepieciešams pārāk liels produkcijas apjoms

5. Nespēja nodrošināt regulāras produkcijas piegādes

6. Produkcijas piegādes pieprasījums ir neatbilstošs sezonalitātei

15. attēls. Nozīmīgākie kavējošie faktori, kas traucē vietējiem ražotājiem piedalīties un uzvarēt pašvaldības publiskajos pārtikas produktu iepirkumos (saranžēti pēc nozīmīguma pakāpes, sākot ar svarīgāko)

Daļa respondentu uzskata, ka esošās iespējas realizēt savu produkciju ir labas, tāpēc šobrīd neredz nepieciešamību piedalīties pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos. Daļēji tas varētu būt saistīts ar mazām biznesa ambīcijām vai arī izpratnes trūkumu par iepirkumiem kā iespēju. Jānorāda, ka intervētie uzņēmēji starp kavējošiem faktoriem nav norādījuši produkcijas transportēšanu un uzglabāšanu atbilstoši standartiem.

Vietējie ražotāji ar līdzšinēju pieredzi, pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos, tika lūgti raksturot to. Iegūtā informācija liecina, ka vietējie ražotāji saskata gan trūkumus, gan priekšrocības pašvaldības publiskajiem iepirkumiem kā produkcijas realizācijas veidam. Pie pozitīvajiem aspektiem minēts stabils produkcijas noieta veidsun relatīvi prognozējams realizējamo preču apjoms. Galvenās grūtības un negatīvie aspekti ir saistīti ar iespējām prognozēt produkcijas cenu gada garumā, kā arī problēmas dokumentācijas sagatavošanā iepirkuma konkursam, kur ir jābūt rūpīgi izstrādātām un aprakstītām preču specifikācijām, tilpuma mērvienībām utt. Dažkārt vietējie ražotāji nepietiekami rūpīgi ir izvērtējuši iepirkuma specifikāciju, tāpēc ir bijušas grūtības pildīt līguma nosacījumus. Līdzšinējā pieredze apliecina, ka nav izdevīgi piegādāt mazus produkcijas apjomus. Šī iemesla dēļ būtu nepieciešams sadarboties vismaz loģistikas jomā.

Intervētie vietējie ražotāji atzina, ka vēlētos saņemt vairāk informācijas no pašvaldības, lai iegūtu lielāku skaidrību par pašvaldības publiskajiem pārtikas

iepirkumiem. Tāpat uzņēmēji ir ieinteresēti, lai vienā iepirkumā netiktu apvienotas vairākas vai visas novada iestādes, jo tas samazina vietējo ražotāju iespējas piedalīties pašvaldības pārtikas iepirkumos. Daži ierosināja izstrādāt *excel* formātā vienotas ērti aizpildāmas iesniedzamo dokumentu formas, kas atvieglotu pretendentiem nepieciešamo dokumentu iesniegšanu.

Respondenti uzskata, ka ļoti nozīmīgi ir arī iepirkumu izsludināšanas un līguma noslēgšanas laiki. Ja pašvaldības iepirkumus organizētu ziemas beigās vai pavasara sākumā, vietējie ražotāji varētu pagūt sagatavoties sējai, kā arī spētu pielāgoties iepirkuma prasībām produkcijas saražošanas un kvalitātes nodrošināšanas ziņā.

Kopumā no intervijām secināms, ka respondenti galvenokārt orientējas uz iespējamo produkcijas piegādi skolu vajadzībām (ievērojami mazāk apzinās, ka arī slimnīcas un bērnudārzi varētu būt šo iepirkumu piegādes objekts). Lai veicinātu abu pušu – pašvaldības un uzņēmēju, izpratni par vajadzībām un iespējām, šīm pusēm nepieciešams tikties un diskutēt par ar pārtikas iepirkumiem saistītajiem jautājumiem.

Lai izvērtētu potenciālo sociālekonomisko efektu gadījumā, ja vietējo ražotāju tirgus daļa tiek palielināta pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos, respondenti tika lūgti apdomāt, kādas rīcības stratēģijas viņi plāno attīstīt uzvaras iepirkumā gadījumā, lai nodrošinātu pieprasīto pārtikas produktu apjomu un klāstu. Vērtējot vietējo uzņēmēju potenciālo rīcību, jāņem vērā, ka plānotā rīcība sociālu un ekonomisku iemeslu dēļ var atšķirties no reālās rīcības. Taču nenoliedzami nodomi sniedz norādes par iespējamajiem rīcības modeļiem.

Vaicāti par ražošanas apjomiem, vietējie ražotāji vienprātīgi atbildēja, ka palielinātu ražošanas apjomus, kā arī būtu gatavi paplašināt piedāvāto produktu klāstu. Tas liecina, ka novada uzņēmējiem ir iespējas paplašināt savu saimniecisko darbību. To apliecina arī vietējo ražotāju potenciālā rīcība noieta tirgus kontekstā. Lielākā daļa norāda, ja uzvarētu pašvaldības pārtikas iepirkumā, saglabātu vai daļēji saglabātu arī esošo noieta tirgu. To pamatoti argumentēja viens no respondentiem: *„No esošajiem klientiem nekad neatteiktos, jo, lai arī vinnēju šā gada iepirkumā, bet neuzvaru nākamajā, esošie klienti būs atraduši citus piegādātājus un man būs jāsāk tirgus apgūšana no jauna.”*

Par darbinieku skaita izmaiņām respondentu viedoklis bija visnenoteiktākais. Gandrīz vienāds skaits aptaujāto norāda, ka palielinātu darbinieku skaitu, vairāk noslogotu ģimenes locekļus, tāpat līdzīga daļa uzņēmēju vairāk noslogotu esošos darbiniekus vai arī to noslogojums būtiski nemainītos, bet daļa vietējo ražotāju mehanizētu darbus un iepirktu efektīvāku tehniku, darbinieku skaitu saglabājot esošajā līmenī vai pat samazinot.

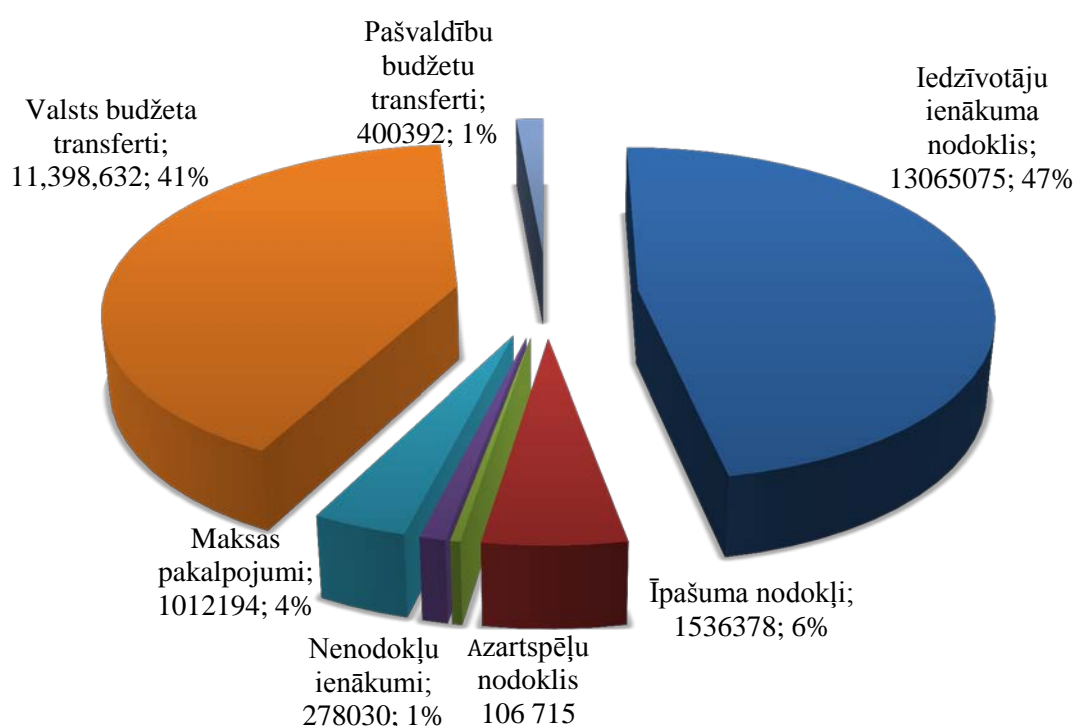
Viens no efektīvas pārtikas produkcijas piegādes priekšnoteikumiem ir vietējo ražotāju sadarbība. Jautāti par gatavību sadarboties ar citiem vietējiem ražotājiem, lai varētu piedalīties pašvaldības pārtikas produktu iepirkumos, Tukuma novada ražotāji bija nevienprātīgi.

Lielākā daļa ražotāju atzīst gatavību sadarboties, tomēr norāda uz būtiskiem argumentiem, kas sadarbošanos padara sarežģītu. Piemēram, ja kāds no sadarbības partneriem pēc līguma noslēgšanas nevar nodrošināt savu produktu, tad vistīcāmāk iepirkuma līgums tiks laužts un cietīs visi sadarbības partneri. Vietējie ražotāji, galvenokārt, būtu gatavi sadarboties, ja kāds „no malas” uzņemtos koordinēšanas un apvienošanas funkcijas, kā arī līdzdalības nosacījumi atbilstu ar tā brīža interesēm un vajadzībām. Reti, kurš ir gatavs uzņemties līdera un koordinatora lomu, tiek sagaidīts, ka to darīs kāds no ārpuses, piemēram, LLKC konsultanti. Ir arī grūtības vienoties par sadarbības formām.

Ražotāji, uzvaras pašvaldības pārtikas iepirkumā gadījumā, papildus ieguldītu līdzekļus uzņēmuma attīstībā. Tikai viens no divdesmit respondentiem norādīja, ka neko nemainītu. Viens no ražotājiem iegādātos vai nomātu vairāk zemes, divi - iegādātos produkcijas pārvadāšanai piemērotu transportlīdzekli, savukārt, astoņi Tukuma novada uzņēmēji investētu ražošanas iekārtās vai konstrukcijās vai arī iepirktu tehniku, tāpat arī astoņi ražotāji izveidotu saražotās produkcijas uzglabāšanai piemērotus apstākļus (pagrabu, noliktavu, saldētavas), norādot, ka šādā gadījumā palielināsies saražotās produkcijas apjoms un attiecīgi radīsies vajadzība pēc uzglabāšanas.

4.4. Ekonomisko ieguvumu analīze

Pašvaldības budžeta sadalījumam ir būtiska loma vietējo ražotāju sociālekonomiskās ietekmes izvērtējumā pašvaldību publisko pārtikas iepirkumu kontekstā. Tieša ekonomiskā ietekme nosakāma, aprēķinot nodokļu ieņēmumus no vietējiem ražotājiem – atskaitījumus no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, nekustamā īpašuma nodokļa un dabas resursu nodokļa. Tukuma novada pamatbudžeta ieņēmumu struktūra³⁷ apskatāma 16. attēlā. Ievērojamu daļu (gandrīz 50%) Tukuma novada ieņēmumus veido ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, salīdzinoši mazāku daļu veido nenodokļu ieņēmumi, valsts un pašvaldību budžeta transferti un citi ieņēmumi.

16. attēls. Tukuma novada pašvaldības pamatbudžeta ieņēmumu struktūra 2014.gadam³⁸ (eiro)

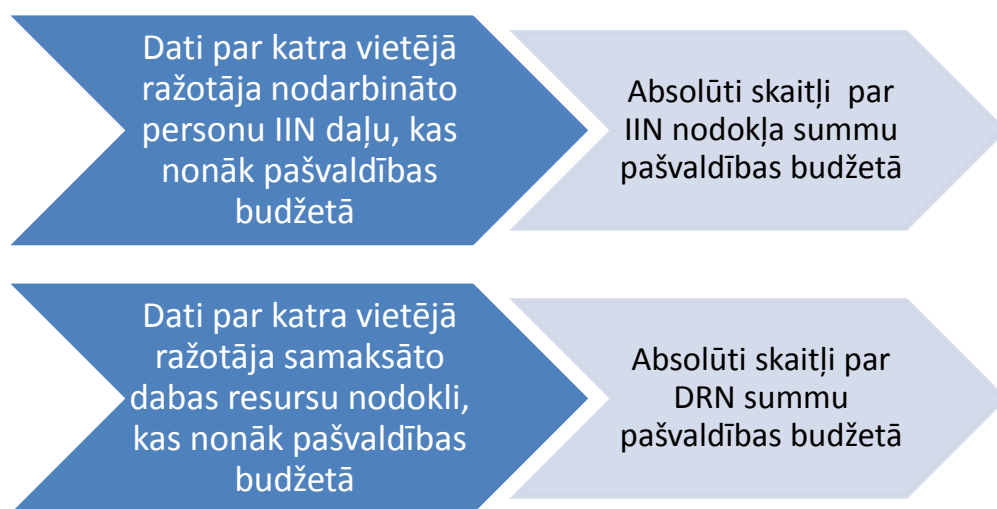
Ņemot vērā, ka liela daļa Tukuma novada iedzīvotāju ir nodarbināti lauksaimniecībā, lopkopībā un medniecībā, kā arī apstrādes rūpniecībā (tostarp pārtikas), hipotētiski var pieņemt, ka viņu pienesums pašvaldības budžetam iedzīvotāju ienākuma nodokļa veidā ir būtisks. Precīzai vietējo ražotāju ietekmes noteikšanai uz pašvaldības budžetu būtu nepieciešams noskaidrot katra vietējā ražotāja, kas piegādā pārtiku pašvaldības iestādēm, nodarbināto iedzīvotāju ienākuma

³⁷ Tukuma novada pašvaldība (2014), Saistošie noteikumi Nr.1 Tukuma novada pašvaldības 2014.gada pamatbudžets un speciālais budžets

³⁸ Tukuma novada pašvaldība (2014), Saistošie noteikumi Nr.1 Tukuma novada pašvaldības 2014.gada pamatbudžets un speciālais budžets

nodokļa daļa, kas nonāk pašvaldības budžetā. Summējot iegūtos rezultātus iespējams noskaidrot, cik naudas no vietējiem ražotājiem un viņu nodarbinātajiem Tukuma novada iedzīvotājiem gada laikā nonāk pašvaldības budžetā.

Otrs rādītājs, kas nepieciešams precīzai vietējo ražotāju ietekmes noteikšanai uz pašvaldības budžetu, ir saistīts ar uzņēmēju veikto dabas resursu nodokļa maksājumu atbilstoši Dabas resursu nodokļa likumam³⁹. Tas nozīmē, ka nepieciešams iegūt datus par to, cik kurš iepirkumā iesaistītais vietējais ražotājs gadā samaksā dabas resursu nodokli un attiecīgi jāsummē iegūtie rezultāti.

17. attēls. Dati, kas nepieciešami precīzai vietējo ražotāju ietekmes noteikšanai uz pašvaldības budžetu⁴⁰

Pētījuma ietvaros izveidota iespējamu potenciālo pašvaldības publisko pārtikas iepirkumu dalībnieku kombinācija. Interviju gaitā tika noskaidrots ražotāju viedoklis par dalību iepirkumos un potenciālā rīcība uzvaras iepirkumā gadījumā. Nepieciešamā informācija par uzņēmumu finansēm un nodokļiem tika iegūta Lursoft datu bāzē. Personīgo interviju laikā apkopotā finanšu informācija ir anonīma.

Tā kā nav izstrādātas noteiktas metodoloģijas ieguvuma noteikšanai pašvaldībās, aprēķinu algoritmā izmantoti gan pārtikas produktu normatīvi, kas paredzēti pirmsskolas, skolas, sociālo iestāžu klientu apkalpošanai, vadoties pēc Ministru kabineta noteikumiem Nr. 172 „Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem”, gan apkalpoto personu vidējais skaits iestādēs (pēc

³⁹Dabas resursu nodokļa likums

⁴⁰ Pētījuma autores veidota konstrukcija

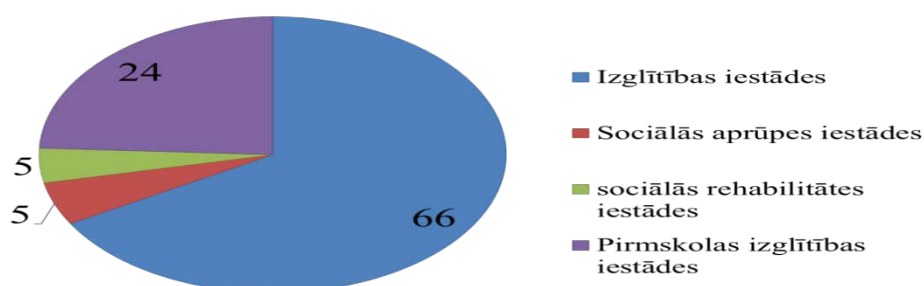
iestāžu sniegtās informācijas pētījuma laikā), pielietota Lursoft datu bāzē pieejamā finanšu informācija par uzņēmumiem, veiktas intervijas ar pašnodarbinātiem, par kuriem dati nebija pieejami publiskajās datu bāzēs un LLKC grāmatvedības uzskaites tīklā, un Latvijas Republikas Centrālās statistikas pārvaldes un Zemkopības ministrijas informācija.

Būtisks aspekts, ieguvumu nosakot, bija uzņēmumu (saimniecību) neto apgrozījums, nodarbināto skaits, pašvaldību budžetā ieskaitītais Iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmērs (85%). Aptaujājot uzņēmumus noskaidrots, kāds būtu plānotais darbinieku skaits, ja viņi būtu iesaistīti desmit vai visu Tukuma novada pašvaldības iestāžu apkalpošanā.

Balstoties uz izstrādāto iepirkuma tehnisko specifikāciju Tukuma novada pašvaldību publiskajam iepirkumam, aprēķināti kopējie apjomi sadalījumā pa preču grupām - 10 iestādēm, pēc tam šo vidējo daudzumu attiecinot arī pārējām iestādēm.

Tā kā katra uzņēmuma datu apjoms bija atšķirīgs, tad dažos aprēķinu gadījumos pielietoti arī lauksaimniecības un pārtikas nozares statistiskie dati, lai noteiktu algu izmaksu un ieņēmumu attiecību.

Kā jau tika norādīts šīs nodaļas sākumā, viens no ieguvumiem pašvaldībai no vietējo pārtikas produktu ražotāju iesaistes publiskajos iepirkumos ir papildus ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, kas tiktu ieskaitīti pašvaldības budžetā. Veicot kalkulāciju, tas ņemts par pamatieguvumu raksturojošo rādītāju.

18. attēls. Apkalpojamo personu sadalījums pa iestāžu grupām, %⁴¹

Nepieciešamo izejvielu daudzums ir atkarīgs no apkalpojamo personu skaita. Sadalījumā var vērtēt, ka 66% ir vispārējās izglītības iestāžu apmeklētāji, 24% ir pirmskolas izglītības iestāžu audzēkņi, un tikai 10 procenti ir sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas iestādēs apkalpotie. Taču, pamatojoties uz MK noteikumiem Nr. 712., lielākās uztura normas piemērojamas sociālās aprūpes un rehabilitācija iestādēs, jo personām ēdināšanas pakalpojums jāsniedz vairākas reizes dienā.

Produkti aprēķinu atspoguļošanai grupēti sekojošās sadaļās:

- Piens un piena produkti;

41 LLKC aprēķini

- Dārzeņi un augļi;
- Gaļa un gaļas produkti;
- Oļas;
- Graudaugi un to izstrādājumi;
- Citi produkti.

Dati par nepieciešamo preču daudzumu pie 10 vai visu pašvaldības iestāžu apkalpošanas atspoguļoti 5. tabulā.

5. tabula

Nepieciešamās produkcijas apjoms sadalījumā pa pārtikas produktu grupām⁴²

Produktu grupa	Daudzums, apkalpojot 10 iestādes	Daudzums, apkalpojot visas iestādes
Piens un piena produkti	72 tonnas	194 tonnas
Dārzeņi un augļi	84.5 tonnas	278 tonnas
Gaļa un gaļas produkti	26.3 tonnas	58 tonnas
Oļas	51530 gab.	193385 gab.
Graudaugi un to izstrādājumi	30.2 tonnas	100 tonnas
Citi produkti	13.7 tonnas	41.3 tonnas

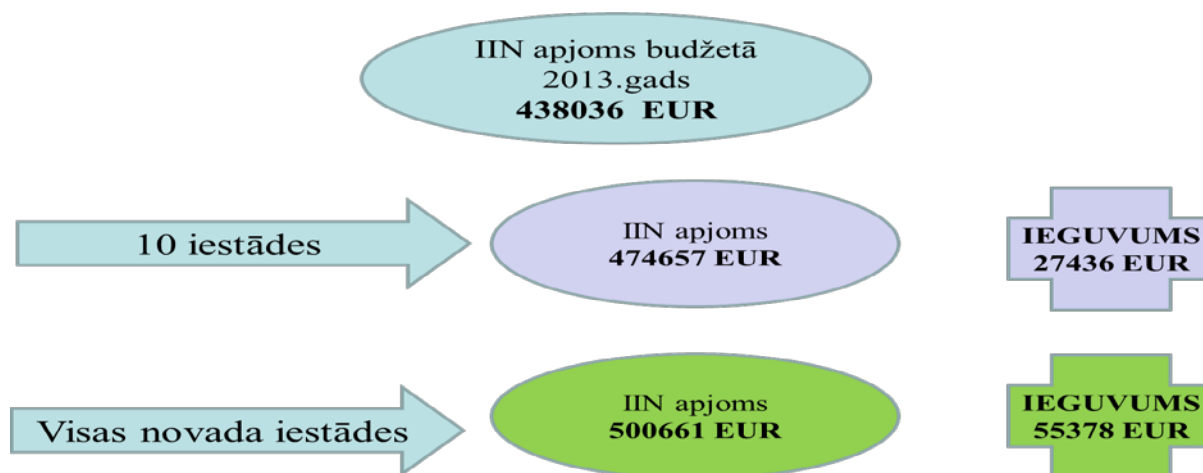
* Produktu grupā *Citi produkti* iekļauti gan konditorejas izstrādājumi, gan tējas, garšvielas, bezglutēna produkcija, mīklas izstrādājumi u.c.

Palielinot apkalpojamo iestāžu skaitu, lielākais produkcijas pieaugums plānojams olām - 2.8 reizes un graudaugiem – 2.3 reizes, un šis palielinājums, galvenokārt, veidojas iesaistot sociālās aprūpes un rehabilitācijas iestādes. Nepieciešams piegādāt dažādas pārslas, makaronus, miltu izstrādājumus (putraimus, grūbas), kā un maizi. Arī dārzeņu un augļu īpatsvara pieaugums ir nozīmīgs, palielinoties iepirkumā iesaistīto iestāžu skaitam. Jānorāda, ka piena produkcijas piegādes iespējamās pateicoties novadā esošajiem pārstrādes un vairumtirdzniecības uzņēmumiem. Savukārt dārzeņu (segto platību un atklātā lauka) piedāvājums nāk no audzētājiem, kuriem jāsadarbojas, lai izveidotu kopējo iepirkuma apjomu.

Vadoties pēc izveidotā uzņēmumu saraksta, kas varētu piedalīties iepirkumā, noskaidrots, ka kopējais nodarbināto skaits šajos uzņēmumos ir 353 personas un

⁴² LLKC aprēķini

2013.gadā no visiem uzņēmumiem budžetā Iedzīvotāju ienākuma nodokļa formā iemaksāti 438 036 Eur, no kuriem pašvaldības budžetā - 372 331 Eur.

19. attēls. Tukuma novada pašvaldības iespējamais budžeta ieguvums no vietējās produkcijas ražotāju iesaistes⁴³

Pēc veiktajiem aprēķiniem noskaidrots, ka uzņēmumos nodarbināto skaits palielinātos līdz 361, ja tiktu apkalpotas 10 iestādes un līdz 367, ja visas Tukuma novada iestādes. Līdz ar to var secināt, ka kopējais Iedzīvotāju ienākuma nodokļa apjoms pie desmit iestāžu apkalpošanas ir 474 657 Eur, bet tieši pašvaldībā ieplūstu 85% no šīs summas, kas veidotu ieguvumu 27 436 Eur apmērā, savukārt piedaloties visām novada iestādēm, šāda iepirkuma realizācijā kopējais ieguvums būtu 55 378 Eur.

Aprēķini balstīti uz konkrētu uzņēmumu informāciju, un ieguvums var mainīties koriģējot piegādātāju sarakstu. Taču tie ir tikai tiešie ieguvumi, ko var skaitliski novērtēt, vadoties pēc iepriekš esošās informācijas par IIN, nodarbināto skaitu un pašvaldībā iemaksājamo nodokļu apjoma. Savukārt, multiplikatorais efekts veidojas no tā, ka cilvēki iegūtos līdzekļus no darba algas tērē pašvaldības teritorijā esošajos uzņēmumos.

Vadoties pēc aptaujas datiem, 6.tabulā parādīts, kāda summa pašvaldībās varētu tikt tērēta pakalpojumu izmantošanai, ja pielinātos darbinieku skaits, bet pieņemot, ka nav iekļauts algu palielinājums pieaugot neto apgrozījumam no piedalīšanās iepirkumos.

⁴³ LLKC aprēķini

Naudas aprites izmaiņas pašvaldības teritorijā (*Nevērtējot iespējamās algas izmaiņas pie apgrozījuma palielinājuma*)

Rādītājs	EUR	Iedzīvotāju patēriņš apjoms vietējā teritorijā pēc aptaujas datiem			Izmaiņas, EUR
		<i>tērē 60%</i>	<i>tērē 90%</i>	<i>Vidēji</i>	
IIN 2013.gadā	1387114	832269	1248403	1040336	..
Plānotais IIN apjoms, apkalpojot 10 iestādes	1503079	901848	1352771	1127309	86974
Plānotais IIN apjoms, apkalpojot visas iestādes	1585427	951256	1426884	1189070	148734

**Nevērtējot iespējamās algas izmaiņas pie apgrozījuma palielinājuma*

Tukuma novadā veiktās aptaujas dati liecina, ka minimālais apjoms, kuru cilvēki tērē pašvaldības teritorijā, ir 60%, bet maksimums - 90% no saviem ienākumiem. Pēc LR CSP datiem frizētavā, ēdināšanas pakalpojumiem, veselībai un māsaimniecības uzturēšanai u.c. pašvaldībā pieejamiem pakalpojumiem, vidēji tērē 70% no saviem ienākumiem. Taču skatot detalizētāk izdevumu pozīcijas, pieņemot, ka ne viss izdevumu apjoms ir saistošs pētījuma mērķa ietvaros, var secināt, ka vidēji pašvaldības teritorijā paliek ne vairāk kā 18% no iedzīvotāju tēriņiem. Aprēķini norāda, ka iedzīvotāju ienākuma nodokļa apjoms pie 10 iestāžu aprēķina palielinās par 86 974 Eur, bet visas iestādes apkalpojot – par 14 5734 Eur.

Ir veikts aprēķins, kāds veidotos multiplikatorais efekts, ja iepirkumā pašvaldība paredz tērēt 120 000 Eur, apkalpotas tiek 10 iestādes. Uz 1 iepirkumiem paredzēto eiro, iedzīvotāju ienākuma nodokļa daļa sastāda **12.65 Eur**, kas ir uzskatāms par sākotnējo ieguldījumu summu, kam jānosaka multiplikatorais efekts.

Pieņemot, ka patēriņa apjoms pašvaldībā ir vidēji 18%, noteikts, ka patiesā ieguldījumu summa sastāda **15.04 Eur**, naudai veicot vismaz 4 cirkulācijas vietējā teritorijā. Līdz ar to pie šāda veida naudas nepārtrauktas atrašanās pašvaldības teritorijā esošo uzņēmumu naudas apritē, kopējā naudas masa **palielinās par 0.3 miljoniem eiro** un sasniegs **1.8 miljonu Eur apmēru**.

Veicot aprēķinus, kas balstīti uz potenciālo piegādātāju sniegto informāciju, uzņēmēju un statistikas datiem, kā arī ekonomiski pamatotiem pieņēmumiem, var secināt, ka radot iespēju pašvaldības teritorijā izvietotiem ražošanas uzņēmumiem savu produkciju realizēt šajā pat teritorijā, multiplikatorais efekts pastāv un tā ietekmes pētījumus ir nepieciešamas pētīt detalizētāk arī turpmāk.

Nobeigums

Pētījumā tika analizēti potenciālie ieguvumi pašvaldībām, ja pašvaldību publiskajos pārtikas iepirkumos maksimāli tiek palielināta vietējā teritorijā ražotās produkcijas daļa. Veiktais pētījums parāda, ka pašvaldībai, iepērkot vietējo produkciju, ir gan sociāli, gan ekonomiski ieguvumi. Lielāka uzmanība šajā pētījumā pievērsta ekonomiskajai analīzei, kas balstīta gan uz uzņēmumu (saimniecību) saniegtajiem datiem, gan arī ekonomiski pamatotiem pieņēmumiem. Analīze liecina, ka lielākais ekonomiskais ieguvums pašvaldībām šādos gadījumos ir ieņēmumi no iedzīvotāju ienākuma nodokļa un naudas līdzekļu daudzuma, kas tiek tērēts vietējās pašvaldības teritorijā. Tajā pašā laikā nozīmīgs pašvaldības ieguvums ir tās teritorijā dzīvojošie iedzīvotāji, kuriem tiek nodrošinātas darba vietas vietējos pārtikas ražošanas vai dārzeņu un augļu audzēšanas uzņēmumos.

Teorētiskās literatūras studijas un ārvalstu pieredze par sociālekonomisko ieguvumu aprēķināšanu rāda, ka būtisku pašvaldības ieņēmumu daļu sastāda vietējo ražotāju samaksātais dabas resursu nodoklis. Apskatot Latvijas pieredzi un sīkāk analizējot Tukuma novada uzņēmēju dabas resursu nodokļa maksājumus, redzama salīdzinoši ļoti neliela šī nodokļa ietekme uz pašvaldības budžeta izmaiņām, ja vietējos uzņēmumos tiktu palielināts ražošanas apjoms. Tas varētu būt skaidrojams ar to, ka liela daļa pētījumā iekļauto uzņēmumu ir mazo un vidējo uzņēmumu kategorijā un nodarbojas ar videi draudzīgu pārtikas produktu ražošanu.

Šajā pētījumā vietējās produkcijas iepirkšana Tukuma novada publiskajos pārtikas iepirkumos skatīta galvenokārt no ekonomiskā ieguvuma puses. Tomēr, ņemot vērā, ka Latvijā pašvaldību publisko pārtikas iepirkumu veikšana, kā arī padziļināta izpēte par pašvaldības ieguvumiem no vietējās produkcijas iepirkšanas nav veikta, ir daudz virzienu, kur nepieciešams veikt padziļinātus pētījumus par šo nozari. Veiktā pētījuma rezultāti liecina, ka padziļināta izpēte būtu nepieciešama gan par sociāliem, gan ekonomiskiem ieguvumiem. Turklāt ļoti vērtīgi būtu izvērtēt situāciju pašvaldībā pirms un pēc vietējās pārtikas īpatsvara ievērojamas palielināšanas publiskajā pārtikas iepirkumā. Tāpat svarīgi būtu izpētīt situāciju ne tikai no vietējā kā novada ražojuma perspektīvas, bet arī no vietējā kā Latvijas ražojuma perspektīvas.

Pētījumā izmantotā metodoloģija var tikt izmantota veicot līdzīga rakstura pētījumus. Pētījuma rezultāti iezīmē būtiskas pozitīvas perspektīvas vietējās produkcijas patēriņa palielināšanā vietējā pašvaldībā, ko var attiecināt uz citām pašvaldībām Latvijā. Tomēr, ņemot vērā Latvijas pašvaldību uzņēmējdarbības virzienu un ģeogrāfiskā izvietojuma atšķirības, pētījuma rezultāti nav vispārināmi.

Izmantotā literatūra

1. Atklāta konkursa nolikums “Pārtikas produktu piegāde Tukuma novada pašvaldības iestādēm. Apstiprināts 09.06.2014. Pieejams: <http://www.tukums.lv/tukuma-novada-pasvaldiba/publiskie-iepirkumi/Domes-publiskie-iepirkumi-2014>
2. Brammer, Stephen and Helen Walker. Sustainable Procurement Practice in the Public Sector: An International Comparative Study. University of Bath Working Paper. 2007. <http://opus.bath.ac.uk/281>
3. Centrālā statistikas pārvalde (2013), Pastāvīgo iedzīvotāju skaits Tukuma novadā
4. Creswell, J. W. (2003). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches. (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage
5. Dabas resursu nodokļa likums, <http://likumi.lv/doc.php?id=124707>
6. Deklarācija par Laimdotas Straujumas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību (2014), <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/Straujumas-valdibas-deklaracija/>
7. Department for Communities and Local Government (2009) Review of arrangements for efficiencies from smarter procurement in local government. London: HMSO.
8. DTZ (2005). Public sector food procurement in Scotland: Incentives and Constraints for Buyers and Producers. Scottish Executive
9. Edler, J. and Georghiou, L. 2007. —Public procurement and innovation—resurrecting the demand side. Research Policy 36. 949–963.
10. Edwards Mary M. (2000). Community Guide to Development Impact Analysis. UW-Madison Program on Agricultural Technology Studies, <http://www.scotland.gov.uk/Publications/2005/04/26120207/02126>
11. Ieteikumi pārtikas produktu un ēdināšanas pakalpojumu iepirkumu veicējiem (2012). Pieejams: http://www.iub.gov.lv/files/upload/Ieteikumi_iepirkumu_veicejiem_final_22_11_2012-1.pdf
12. Ieteikumi zaļā publiskā iepirkuma veicināšanai valsts un pašvaldību institūcijās (Apstiprināts LR MK 22.12.2008. sēdē). Pieejams: <http://www.iub.gov.lv/node/63>
13. Izmaiņas publisko iepirkumu likumā. Dace Gaile. Iepirkumu uzraudzības biroja prezentācija. 2013. http://www.lps.lv/images/objects/committee_files/sittings/994068db85bf3066b2d6093b99f058035_Pasvaldibu_izpilddirektori_06.11.2013_PIL_groz+APK.pptx.
14. Jackson M. (2010) Making the most of public sector spend: Procurement as local economic activism. *12th August 2010 By Matthew Jackson* <http://www.cles.org.uk/wp-content/uploads/2011/01/Procurement-as-local-economic-activism.pdf>

15. Lehre R. Saprātīgais protekcionisms pārtikas tirgū. Zemkopības Ministrijas Prezentācija. 2013.gada, augusts.
<http://www.bigevent.lv/upload/documents/zemkopibas.pdf>
16. LM3 survey methodology <http://www.smartsurvey.co.uk/v.asp?i=17839hiuts>
17. LM3 Tool Online (2013), <http://www.lm3online.org/About.aspx>
18. LR Zemkopības ministrijas Darbības stratēģija 2014.-2016.gadam (2014),
https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/00/39/38/ZM_darbi_bas_strategija_2014_2016.pdf
19. MK noteikumi Nr.172 „Noteikumi par uztura normām izglītības iestāžu izglītojamiem, sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju klientiem un ārstniecības iestāžu pacientiem” (17.12.2013.) Pieejams:
<http://likumi.lv/doc.php?id=245300>
20. New Economics Foundation. LM3 – Local Multiplier 3. 2013.
www.proveandimprove.org/tools/localmultiplier3.php
21. Pārtikas dalījums daļās, http://www.iub.gov.lv/files/upload/Partika_Dalijums-dalas_GalaVersija_2812.pdf
22. Pārtikas publiskie iepirkumi. Prezentācija. Zemkopības ministrija. 08.02.2013.
http://www.lps.lv/images/resources/file/Videoierakstu%20pielikumi/1_Ieteikumi_iepirkumi_LPS_080213.pdf
23. Pringle A., 2013. The Power of Purchasing: The Economic Impacts of Local Procurement. Columbia Institute. LOCO BC. ISIS Research Centre. May 2013.
24. Procurement as an economic regeneration tool,(2012),
<http://www.proveandimprove.org/new/tools/localmultiplier3.php>
25. Publisko iepirkumu likums. Pieejams:
http://www.iub.gov.lv/iub/images/modules/items/item_file_1542_item_file_1542_pil.doc
26. Rimmington M and Carlton Smith J (2006). Smarter Food Procurement In The Public Sector - Does It Cater For Sustainability? Department of Hospitality Leisure and Tourism Management, Oxford Brookes University Business School available from
http://www.nao.org.uk/system_pages/search.aspx?&terms=food+procurement
27. [SROI Blank Impact Map \(wide view\)](http://www.thesroinetwork.org/component/search/?searchword=Impac%20Map&searchphrase=all&Itemid=169)
<http://www.thesroinetwork.org/component/search/?searchword=Impac%20Map&searchphrase=all&Itemid=169>
28. SROI Network website – www.thesroinetwork.org
29. Šūmane S. (2011) Vietējās pārtikas patriotisms. <http://www.ir.lv/2011/11/30/vietejas-partikas-patriotisms>
30. Sustainable Procurement Risk Assessment Tool (SPRAT) www.apuc-scot.ac.uk/.../Linked%20Documents%20to%20Procurement%

31. The Scottish Government. (2009). Public Sector Food procurement in Scotland: An overview of current evidence. www.tiny.cc/FM_10_3
32. The SROI Network UK: www.sroi-uk.org/home-uk
33. Tukuma novada dome (2011), Tukuma novada integrētās attīstības programma 2011.-2017.gadam. Pieejams: http://tukums.lv/images/stories/projekti/2012.gads/Programma_gala_redakcija_25.08.2011p.pdf
34. Tukuma novada domes struktūrshēma. <http://www.tukums.lv/lv/tukuma-novada-pasvaldiba/iestdes>
35. Tukuma novada Izglītības pārvalde, Skolēnu skaits Tukuma novada izglītības iestādēs 2011.un 2014.gadā. Pieejams: <http://tip.edu.lv/index.php/lv/>
36. Tukuma novada pašvaldība (2014), Saistošie noteikumi Nr.1 Tukuma novada pašvaldības 2014.gada pamatbudžets un speciālais budžets. Pieejams: <http://www.tukums.lv/tukuma-novada-pasvaldiba/budzets/gada-budets?lang=>
37. Uzņēmumu statistikas dati Tukuma novadā. Pieejams: <http://www.tukums.lv/uznemeji/uzmumu-statistikas-dati>
38. Vietējo augļu un ogu pieejamība tirgū. Pieejams: http://iub.gov.lv/files/upload/Auglu_pieejamibas_kalendars.pdf
39. Vietējo dārzeņu pieejamība tirgū. Pieejams http://iub.gov.lv/files/upload/Darzenu_pieejamibas_kalendars.pdf
40. What does investment return? <https://docs.google.com/file/d/0B0C42UxSyIcaQW5lekRvV2JlejA/edit>
41. What is GPP, http://ec.europa.eu/environment/gpp/what_en.htm
42. Wilkinson A, Kirkup B (2009) Measurement of Sustainable Procurement. East Midlands Development Agency, Nottingham, UK
43. Wilkinson A., Quantifying the Economic Value of Public Procurement in the North East - Full Report 2007; http://www.adamwilkinson.com/documents/Public_Procurement_Quantifying_Economic_Value_in_the_North_East.pdf
44. Zaļais iepirkums, <http://www.iub.gov.lv/node/61>
45. Zaļais publiskais iepirkums, http://www.varam.gov.lv/lat/darbibas_veidi/zalais_publiskais_iepirkums/
46. Ziņojums par valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām no darba ņēmēju darba ienākumiem, iedzīvotāju ienākuma nodokli un uzņēmējdarbības riska valsts nodevu”, informācija apkopota uz 13.04.2011.

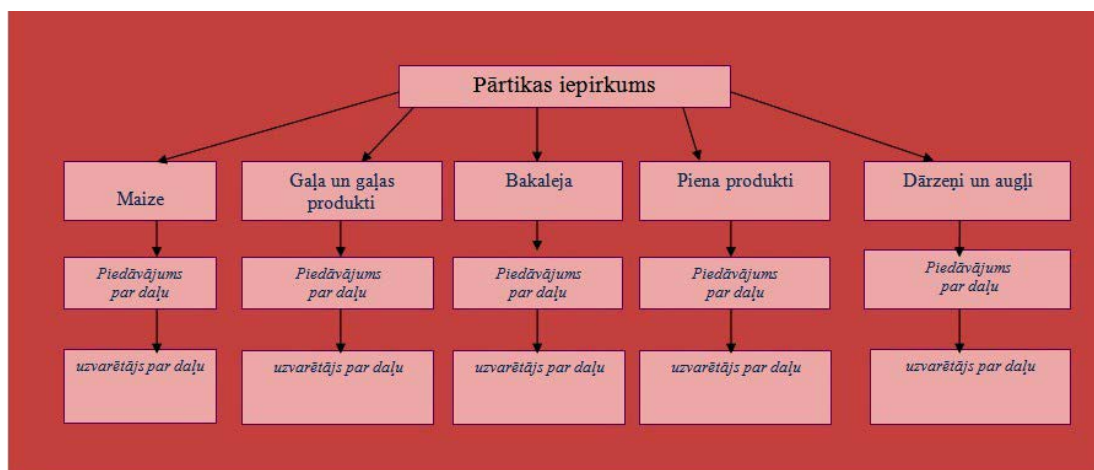
Pielikumi

1. Pielikums

Pārtikas iepirkuma dalījums daļās⁴⁴

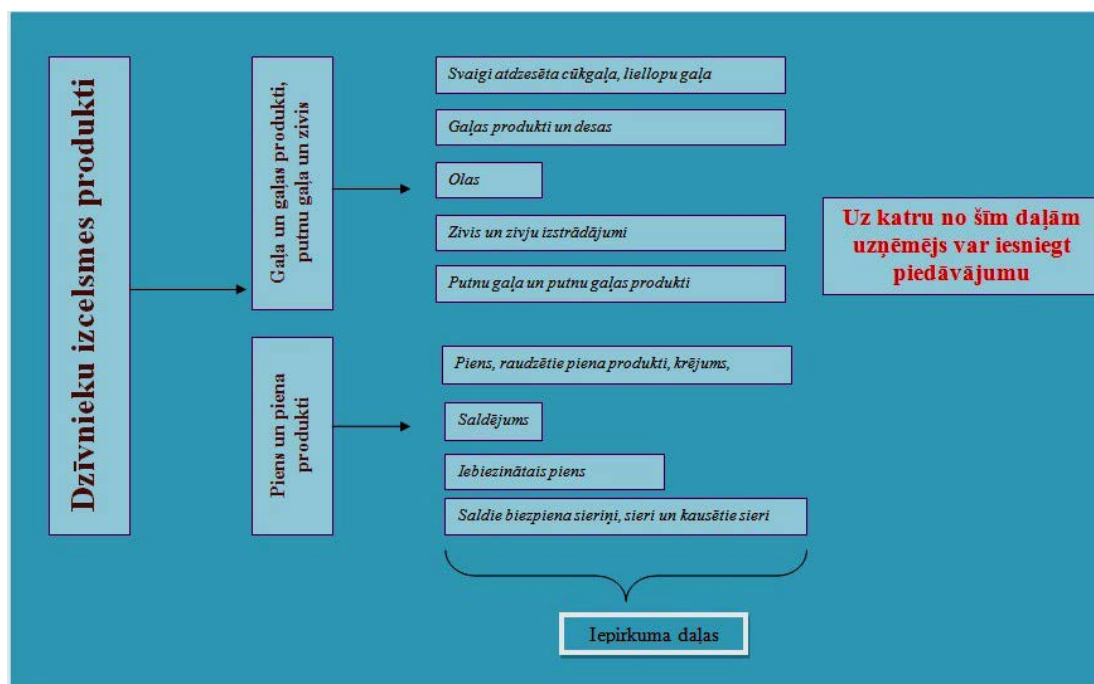
1.attēls

Pārtikas iepirkuma dalījums daļās un uzņēmēju iespēja iesniegt piedāvājumus katrā daļā atsevišķi

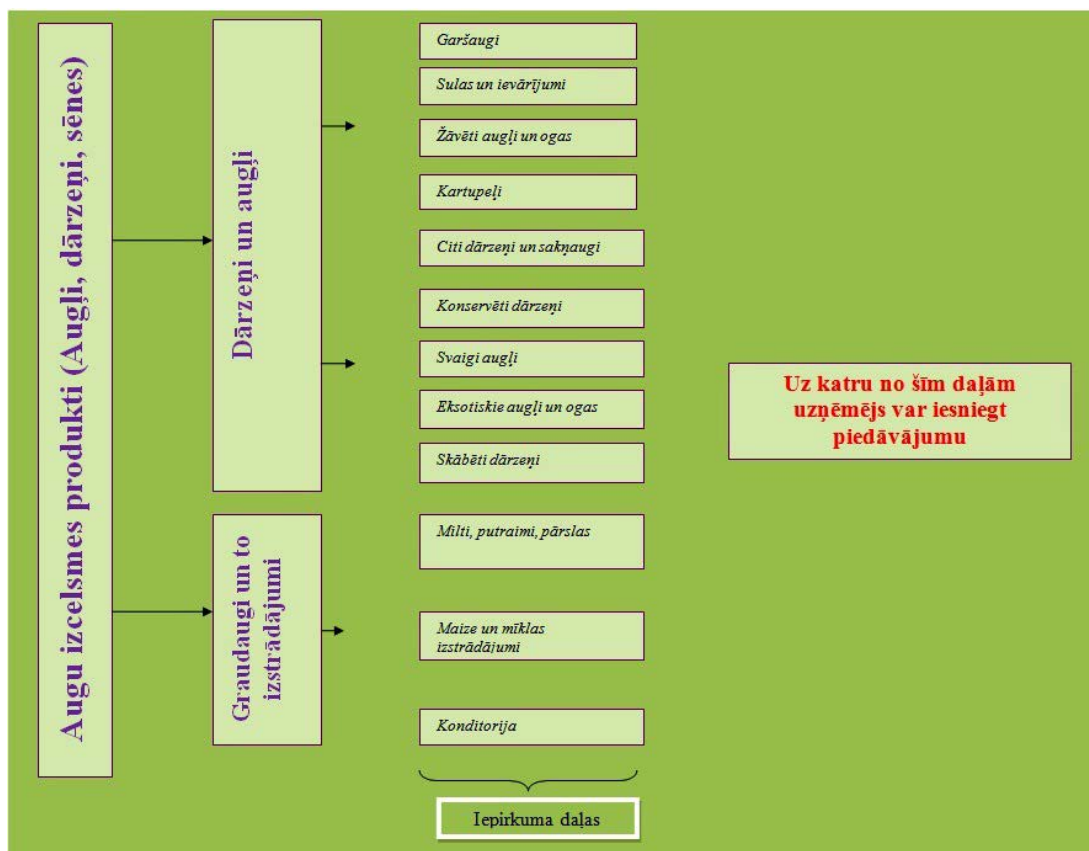
2.attēls

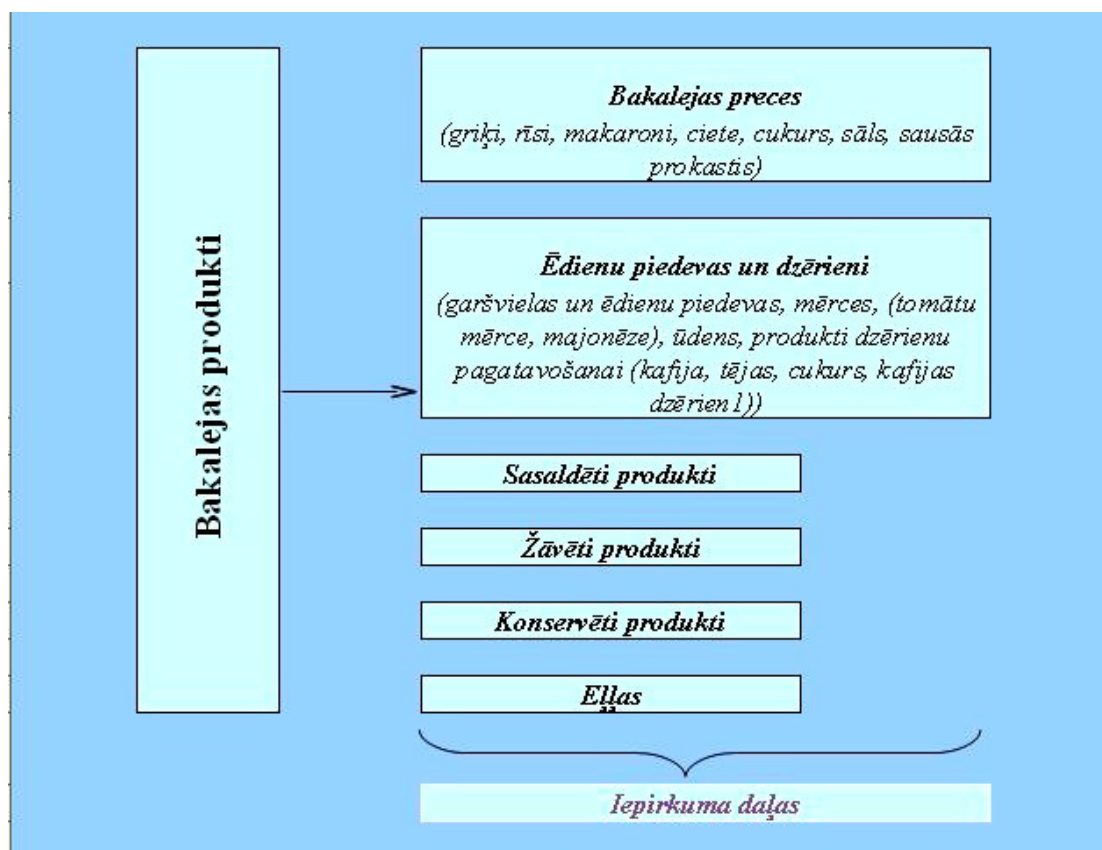
Dzīvnieku izcelsmes produktu dalījums daļās

⁴⁴ Pārtikas dalījums daļās. Pieejams: http://iub.gov.lv/files/upload/Partika_Dalijums-dalas_GalaVersija_2812.pdf

Augu izcelsmes produktu dalījums daļās

Bakalejas preču dalījums daļās

2. Pielikums

Vietējo dārzeņu pieejamība tirgū⁴⁵

Dārzeņi	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs	Jūnijs	Jūlijs	Augusts	Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris
Kartupeļi												
Galviņkāposti												
Burkāni												
Tomāti												
Sīpoli												
Bietes												
Ķīnas kāposti												
Puķu kāposti												
Gurķi												
Kabači												
Redīsi sarkani												
Ķiploki												
Dilles												
Pētersīļi												
Puravi												
Lociņi												
Skābenes												
Salāti nogrieztie												
Salāti podiņos												
Ķirbji												
Kāļi												
Rutki												
Kātu selerijas												
Pupas lielās zaļās												
Patisoni												
Zirņi												

	Pieejami no noliktavām	LV saražotie dārzeņi pieejami no noliktavām (pagrabiem)
	Pieejami un "sezonāli"	Optimālais iegādes laiks - zems cenu līmenis
	Pieejami	LV saražotie dārzeņi pieejami, BET ar augstākām ražošanas izmaksām, tādēļ austākas cenas

⁴⁵ Vietējo dārzeņu pieejamība tirgū. Pieejams http://iub.gov.lv/files/upload/Darzenu_pieejamibas_kalendars.pdf

3. Pielikums

Vietējo augļu un ogu pieejamība tirgū⁴⁶

Augļi un ogas	Janvāris	Februāris	Marts	Aprīlis	Maijs	Jūnijs	Jūlijs	Augusts	Septembris	Oktobris	Novembris	Decembris
Āboli												
Bumbieri												
Plūmes												
Brūklenes												
Dzērvenes												
Zemenes												
Upenes												
Mellenes												
Krūmcidonijas												
Jānogas												
Ķirši												
Ērkšķogas												
Smiltsērķšķi												
Avenes												

	Pieejami no noliktavām	LV saražotie augļi un ogas pieejami no noliktavām (pagrabiem)
	Pieejami un "sezonāli"	Optimālais iegādes laiks - zems cenu līmenis
	Pieejami	LV saražotie augļi un ogas pieejami, BET ar augstākām ražošanas izmaksām, tādēļ austākas cenas

⁴⁶ Vietējo augļu un ogu pieejamība tirgū. Pieejams: http://iub.gov.lv/files/upload/Auglu_pieejamibas_kalendars.pdf